

આધાર રાખવા કરતાં સોમનાથની
 તેઓના શતરૂઓનો નાશ કરશે એ
 આધારે આધાર અને આસ્થા રાખતા
 કે તે સમયને અનુસાર સોમનાથની
 મજબૂત હતી કેમકે તે વખતે
 ઉપયોગ કરવામાં આવતો નહિ અને
 હજી તોડવાનું થતું ભાગ્યેજ વાપરવામાં
 આવતું, તો પણ તે કિલ્લો માટીનો હોવાથી
 સૂકીર, બહાદુર, ઉત્સાહી અને હિમ્મતવાન
 તેઓને એકી શંકે તેવા ન હતા. ઉપરાંત
 દેશાઓનું હુમલો અનુની, લાખા યાત્રા-
 ણી અને તે કિલ્લાઓની દિવાલોમાં આવે-
 મુર્તિઓનું પુજન કરવા એકલા થયવા
 મસખ્ય અતિ ઉત્કંઠાત તરંગબાળે, કિંવા
 અસ્પૃશ્યો રક્ષણ કરતા હતા; અને તેઓએ
 રક્ષાઈ કેટલીક સામગ્રીઓ પણ તેમના
 હતી, જેની સામે ગીઝનીના મહાબળવાન,

દ્રઢ અને હમેશાં વિજયજ પામતાં લશક
લઢવાનુ હવુ

સોમનાથના રહેવાશીઓને પોતાની ચ
ગણિત સંખ્યા ઉપર ઘણોજ વિશ્વાસ હોતો
અને તેઓની પત્થરની મુર્તિ વચ્ચે પડવા
અશ્વરી સ્હાય મળશે એ આશાથી તેઓ
વિશ્વાસ ઘણોજ વૃદ્ધિ પામ્યો હતો. એ
તેથી તેઓ પોતાના શતરૂઓની ચઢાઈ
મશકરી દૃઢતામાં ઉડાવતા હતા. આ પ્રથ
કરતાં વિશેષ ભકિત ભાવનાથી તેઓની
યાઓ પાળતા હતા. જાણેકે ડરાવવા આવે
શતરૂઓની ચઢાઈ તેઓની પાયમાલી ન ક
તાં તેઓના માટે એક સારી રત ગમ
નીવડવાની હોયની ! ! !

નજદીક આવતી મુસલમાની ચઢાઈ
હિંદુઓની દરરોજની ક્રિયાઓ લગતી
લલ નાંખ્યો હતો નહિ, તેઓ

સમુદ્રના નિયમ પ્રમાણે સમુદ્ર કાંઠે સ્નાન
 કરવા જતી. અને તેણીએના મનમાં મેહમુદતું
 લગાવે પાસે આવતું હોવાથી લગારે ભય કે
 કંઈક હોય એમ દીસ્તું નહિ. શહેરની
 એક બાજુએ આવેલો સમુદ્ર કિનારો લગાર
 દરેક હોતે અને ત્યાં એક મહા મોહકું ગીચ
 જંગલ હતું. અહિં આ સ્ત્રીઓ સ્નાન કરવા
 માટે જતી હતી. અને તે સ્નાન કરવાનું
 સ્થાન નાવિત્ર ગણાવાથી આજુબાજુના માણસ
 વિના કાંઈ બીજું જતું નહિ.

આ સ્થાને જેવી રીતે હું આગળ લખી
 ગયો તેવી રીતે એક યુવાન સુંદરી પોતાના
 હંમેશના ધારા મુજબ પોતાના દુધપીતા એ-
 ક સાથે એક પુત્રની સાથે સ્નાન કરવા આવી
 હતો. અને કાંઈ પણ આધ્યાત્મિક ઉન્નતીના
 વિચારથી નહિ પણ તેના ઉપર દેશમાં કર્યા
 પ્રિય આલેજ નહિ. એવી સ્નાન કરવાની તથા

(૬)

પવિત્ર કરણની ક્રિયા જે તેના ધર્મે આવશ્યક
 ઠેરાવી હતી તે બજાવતી હતી. તે કિનારા
 દળતો દળતો સમુદ્રમાં ગયો હતો અને તેણી
 ખભા મુઠ્ઠી ઉભેલી દેખાતી હતી. તેના સુંદર
 કાળા રંગ સમુદ્રના કીણા કીણા મોઝાએ ઉપર
 રેશમી ઝાલર રામાન પડ્યા હતા. તેણી વંદન
 શીત્ત ભક્તિ ભાવનાથી અથવા તદન નિશ્ચિતિ
 મેં આવવાથી પોતાની આંખોનીચી નજર વતી
 હતી અને પછી ઉગતા સૂર્યની મનોહર અને
 રમણિય પ્રભા [ઉજવડતા] થી પ્રકાશિત
 થયલા સ્વચ્છ અને આસમાની આકાશ સામે
 જોતી હતી. જે કે તેણી એક બાળકની માતા
 થઈ હતી તો પણ સ્ત્રીપણાનું તેજના ઉપર
 પહેલુંગ પરોઢીયુ હતું. તેણીની વય પુરી
 સોળ વર્ષની પણ હતી નહિ, તેણીનું બાળક
 કિનારા ઉપર સૂર્યના તડકામાં અદરમાં લપ-
 ઢાયેલું પડ્યું હતું. આ નિર્દોષ બાળકે મા

(૭)

ઘોડાંજ અકવાડીયાં જોયાં હતાં; અને તેની
 યુવાન અને મદભરી માતા પોતાના પેદલા
 જન્મેલાં બાળક પ્રત્યે માયાપોના સર્વ વ્હાલ
 અને હેતથી ચાહતી હતી. તેણી લદા પુર્વક
 પોતાના સુંદર વાળનો ચોટલો નિર્મળ દરિયા-
 ના નીર વતી ધોતી હતી, જે તેની ખુબ
 મુરતી પ્રત્યે તેને કેટલી ચીંતા છે, તે જણા-
 વતો હતો, અને નાહતા નાહતા પણ પોતાના
 નાહાના બાળકને આડી નજરથી જો-
 ોતી હતી. તેણીના લગ્ન પ્રેમના સ-
 થથી પહેલાં રૂબા ઉપર તેણી જોતી
 અને માયાપોને જેવી મગરૂની હાથ છે તેવી
 મગરૂનીથી તેની આંખો ચળકતી હતી.

જ્યાં સુધી ભરતીનું પાણી ચઢી શકતું
 હતું તેના કરતા કેટલેક ઉંચે સુધી રેતી
 ઉપર તે બાળકને સુવાડ્યું હતું. આ વખતે
 આ યુવાન સુંદરીથી કેટલેક દુર બીજી કેટલીક

સ્ત્રીઓ રનાન કરતી હતી, હવે આપણી આ
 મુંદર યુવતીએ પોતાના વીખરાયલા વાળને
 ખંખેરી સ્વચ્છ કરી ચોટલો વાળ્યો. અને કિના-
 રા ઉપર આવી. અને હિંદુ સ્ત્રીઓની અ-
 પમ ખુશસુરતીમાં જે વધારો કરે તે
 સાદ્યો તેણીએ પોતાના નાજુક અને 10
 ખુશ સુરત શરીર ઉપર પહેર્યો. જેની યકા
 ખાતી પાટલી ઘણી મન ને લલચાવનારી હતી
 તેણી એ સાદ્યાની અગાઉ એક રેશમી ચોળી
 પહેરી લીધી જે તેના મદભર્યા જોખનને બંધ
 એસ્તી હતી, પોતાના બાળક થી કેટલેક છોટે
 હાથ રહીને તેણે પોતાના પોશાકને એવી તો
 સ્વચ્છતા અને ચોકકસપણાથી પહેર્યો કે, તે
 ઉપરથી તે પોતાના પેદરવેશ માટે કેટલી
 કાળજી રાખે છે તે પ્રદર્શિત થતું હતું. તેણી
 પોતાના પોશાક સંબંધી સર્વે ગોઠવણ હમણી
 કરીજ રહી હતી; અને આગળ વધી પોતાના

જિજ્ઞાસુ બાળકને લઈ ઘર તરફ જવાનો વિચાર
 કરતી હતી. એટલામાં એકાએક અચાનક રીતે
 માથેની ઝાડીમાંથી એક વરંચે ધસી આવી
 તેને નિહાંપ અને અગ્નિ બાળકને પકડી
 દોડવું શરૂ કરી. આથી સ્તબ્ધ બની ગયેલી
 અને અર્ધધેલી થયેલી આ સુંદર યુવાન માતા
 એ પળવાર તો આશ્ચર્ય યુક્ત તથા બોલી
 મશકાય એવી વેદનામાં તે નાસ્તા વરંચી
 પાછળ જોયા છીંધું, પણ તરતજ શુદ્ધિમાં
 બાંધી તેણી એક સર્પની પેઠે તે વરંચી પાછળ
 ફાટી પડી અને એવી તો લાય ભરેલી જુગો
 અને ચીસો પાડતી વરંચી પાછળ દોડી કે તેની
 ચીસો અને જુમેના આખા જંગલમાં પડવા
 પડતા હતા. વરંચોએને વધી પડવાથી તથા
 જોઈ શકાય તેવા બાળક વીંટાએલું હતું તે
 એને ઉપર ધમકાતી હોવાથી તે
 વરંચી દોડવાની ગતિ કાંઈ મંડ

તેણીની સાહેલીઓ જે દૂર નહાતી હતી
 તેણીઓ વિસ્મય પામી આ ઘેલી બનેલી આં
 છુમો ચીસો પાડતી યુવતી માતા પાછળ
 ટગર ટગર બેતીઓ ઉભી રહી, તેણીઓ
 એવી તો અજ્ઞાન બની ગઈઓ હતી કે તેને
 બચાવવાના કાંઈ પ્રયત્નનો કે યુક્તિનો વિચાર
 કર્યા વિના ખુદ્દાં મોઢે ઉભીઓ હતી. તેઓ
 અંતઃકરણમાંથી ન નિશ્વાસ નીકળતો તેમજ
 ન આવી ઘેલી બનેલી માતાની અવશ્યતા ઉપર
 અકસોસ નીકળતો હતો. તે વડ ત્રણ
 ઝાડીની પાસે પોતાના ભક્ષ સહિત પોતા
 ગયો હતો અને આ ગિચારી માતા નિરાશ
 થવાની તૈયારીમાં હતી એટલામાં તે બંધુક
 માંના રસ્તા ઉપરથી એક ઘોડેસ્વાર નીકળ્યો
 જેણે આ સુંદર યુવતીના સંકટને બેતાંજ
 પોતાના ઘોડાને તે વડની ઝાડી તરફ વાળ્યો
 અને વડ ઝાડીમાં દાખલ થઈ કાંઈ ને પહેલ

તો તેણે મ્યાનમાંથી એવી ત્વરાથી શમશીર
 ખેંચી તે વડ ઉપર ધા ક્યો કે તે વડના બે
 કટકા થઈ ગયા તે વડને તરતજ પોતાના
 શ્વશુરને મૂકી દીધું અને થોડીવાર તરફડીઆ
 ખાઈ મરણ પામ્યું.

તે ચાતૂર અને પ્રેમભરી માતા એક-
 દર અત્યુત્તમ પૂર્વક પોતાના પ્રિય અને પહેલાં
 પાપકના શરીર ઉપર પડી ગઈ અને તેના
 અકાળીક જલ્દી મરે મેલટાં મેલટાં અને
 હૃદય ભેંકક અવાજે વિદાય કરવા લાગી.
 તે પાપક મરણ પામ્યું છે એમ ધારી તેણે
 તેને પોતાની જાની સાથે, ચાંપી લીધું; અને
 તે સહજન કાળમાં આવે તે સારે પોતાની
 મુર્તિને પ્રાર્થના કરવા લાગી. પરંતુ તે પત્થરની
 પહેરી અને જડદંતીએ તેની એવી શોકમય
 અને દયાગ્રસ્ત પ્રાર્થના પ્રત્યે પ્યાન દીધું નહિં.
 મુહૂર્ત [ચીસ] ના રાગન્યોની સુપ્રતિધિ

નાં પ્રકાશિત દીવસોમાં તેઓના મગરૂખમાં
 મગરૂખ મેહલોની હરીશાષ્ટ કરી શકે એવા
 અપકાદાર લવ્ય અને દિવ્ય મંદિરની દીવા-
 લોમાં ઉભેલી,—અસંખ્ય શ્રીમંત પુજારીઓ
 ના નિરંતરના દ્રવ્ય અર્પણથી તવંગર થયેલી
 અને કરોડો ઉત્સાહીયોથી પુજવામાં આવતા
 સોમનાથની મોહટામાં મોહટી મુર્તિ તેના
 સાચા પુજારીઓમાંના એકની અંતઃકરણ
 પુર્વકની વિનંતી કિંવા પ્રાર્થના
 ને ન સાંભળતાં એમને એમ પોતાના લય-
 કર વિક્રાળ અને ઘોર મહીમામાં ઉભી રહી.
 જે સદાય માટેની પ્રાથના કાલાવાજાં અને
 કરગરવા સાથેની વિનંતી, જે પથરને દેવ
 કિંવા દેવીનું રૂપ આપવામાં આવ્યું ન હોય
 તેને પીગળાવી દે એવી હતી તેને તે મુર્તિ
 જાણતીજ નથી અને મદદ આપવા જે
 શક્તીજ નથી ! ! ! એવી જડ ઉભી હતી.

તે બાળકે પોતાની માતાની છાતી ધડકતી
 લાગવાથી એક એવી જુમ પાડી કે જેણે
 તેની માતાના દુઃખને અમત્કારીક રીતે એ-
 છું કરી દીધું. તેણીએ વિલાપ કરવો બંધ
 કર્યો તેણીએ તેના તરફ નજર નાંખી. અને
 જે કપડાંમાં તેને લપેટ્યું હતું તેને ખોલ્યું.
 ઉશકેરાયલા ઉત્સાહ અને કાંઈક ચિંતાથી
 તેને તપાસ્યું, અને તેને ધન્ય પહેંચી નથી;
 એ જાણી અતિ હર્ષના આવેશમાં આવી એક
 ચીસ પાડી અને એકદમ પ્રેમ લાવથી તેને
 છાતી સાથે આપી લીધું અને તેના
 શુભાખી ગાલ ઉપર અતિ હર્ષ અને પ્યારના
 સુંબન કીધાં.

જે ચાદરમાં બાળકને લપેટવામાં આવ્યું
 હતું તે ચાદરને માત્ર વડે પોતાના હાંતોમાં
 પકડી હતી તેથી બાળકના શરીર ઉ-
 પર એક ઉઝરડાંએ પડ્યો નહોતો. તે

યુવાન માતા હર્ષવેશી બની ગઈ. તેણીએ હર્ષ
અને અર્ધ મિશ્રીન નજરથી પોતાના પ્યા-
રા બાગકના બચાવનાર પ્રત્યે જોયું. પણ
તેણી એવી તો સ્તબ્ધ બની ગયેલી હતી કે
મુખમાંથી એક શબ્દ બોલી નહિ.

આ સપ્તમે વખત પેલો શ્રેષ્ઠ અસ્વાર કે
જેની શમશીર તમે ફર અને ઘાતકી વરના
પ્રાણ રમી ગયાં હતાં તે આ યુવાન સુંદરી-
ની પાસે ઉભો ઉભો તેણીના હોંન-માદનો
મેંઝા લઈ રહ્યો હતો, થોડીવાર સુધી તો
તે, તેનીનું આતુર અંતઃકરણને લાગણીઓ
ની સાથે બમબકડી મચાવી રહ્યું હતું, તે
લાગણીઓમાં લેને રહેવા દેવા અને જે મુખ
સાથ સ્વર્ગના મુખથી જોઈને દરજ્જે છે, તે
સુંખના ઉપલોભમાં લાંબાણ નહિ પાડવાની
હૃદયની મુખ અને સ્નાન્ત ઉભો રહ્યો હતો.
તેણે તેણીની અનુપમ મુખ સુરતી, જે વખતે

તેણીની ઉશકેરાયલી લાગણીઓથી વધુ આ-
કર્ષન બની હતી. તે વખાણની સાથે નિહાળી
તેણીનું બાળક જે ભય અને અકરમાતમાં
આવી પડ્યું હતું અને તેથી તેણીને જે
સખ્ત વેદના થઈ હતી, તે શાન્ત પડવાથી તેણીને
પોતાના બાળકના બચાવનારનો ઉપકાર માન-
વાનું યાદ આવ્યું જેથી તેણીએ વળી પાછી
પોતાની મૃગ લેવાન જેવી મોહકી કાળી અને
હાથથી ભરેલી આંખો તે બચાવનાર તરફ
ફેરવી. અને તે નજર ફેરવવામાંજ ઉપકાર
માનવાના ચિન્હ બાહર કાઢ્યાં.

આવી પહેલો માણસ તેની વધારે પાસે
ગયો. જે કે તેણે તેના ઉપર એટલો
મોટો ઉપકાર કર્યો હતો તેણે તે તેના પહે-
રવેશ ઉપરથી બીજા ધર્મનો દેખાવાથી તે
તેની પાસેથી લગાર દુર હતી. તેના
ઉપરથી તે માણસ મુસલમાન

થવામી, જ્યારે તે તેણીની તદ્દન પાસે ગયો
અને તેના ઉપર નીચો નમ્યો, ત્યારે તેણી
ધ્રજવા લાગી. મુર્ત્તિયોનું ખંડન કરનારાઓ
અને તેની જાતના શત્રુઓ પ્રત્યે તેના મનમાં
દુરાગૃહ [તારસુખે] જે ઉંડા મૂળ ધાલ્યાં
હતાં તે આ વખતે પણ તેણી દબાવી શકી
નહિ. અને પોતાનો બચાવનાર મુસલમાન
હોવાથી તેના ઉપર દુરાગ્રહની લાગણીથીજ
નજર નાંખી.

તે વિદેશીએ કહ્યું—કૃર અને ધાતકી
વરૂના પંજમાંથી તમારા બાળકને બચાવવામાં
હું સાધનરૂપ નીવડ્યો, એ જાણી હું સંતોષ
માનું છું; અને તે વિષે હર્ષિત થયો છું.
જો કે આપણા ધર્મે એક બીજાથી ઉલટા
જો પણ માણસ જાતના અરસપરસના
કિંવા શ્રેયસ કર્મના કુદરતી કાનુનમાં
ંધ ને કાંંધ મળતાં આવવાજ

જોઈએ. હું તથા આહારા જેવાં ધર્મ પાળના-
 રા બીજાઓને જનસમુદ્ધમાંના ઈશ્વર અને
 કુચરા તથા મલિન ગણવાનું તદ્દન જેને નાહીને
 પશુથીજ શીખાડવામાં આવ્યું છે. તેવાંના
 બાળકને મર્ણુથી બચાવવા હું શકિતમાં ન
 થયો, એથી મને ઘણી ખુશી થઈ છે, અને
 હું આશા રાખું છું કે, આવું કૃત્ય તમારા
 ઉપકારને પાત્ર થશે અને તે તમને ડહાપણનો
 પાઠ શીખવવામાં સાધનરૂપ નીવડશે. હું ઇચ્છું
 છું કે તમે મને તમારા બાળકને બચાવનાર
 તરીકે ગણીનેજ સંતોષ માનશો નહિ, પરંતુ
 વર્તમાન સમય પછી જે જીંદગી છે તે જી-
 દગી સંબંધીની બીનાઓમાં તમારા ધર્મના
 માણસોની જે સામાજિક પદવી છે તે પદવીમાં મને
 પણ મૂકશો કિંવા ગણશો. અને જે માણસ
 હિંદુ ધર્મની વાતાવરણ [પવન] થી ઉછરે-
 લો ન હોય તેના સર્વ સદગુણો નાશ પામે

છે એવો વિચાર હવે ધરાવશે નહિં.

સુંદરી—(પોતાના જાળકના ગુલામી એ.

રા તરફ જોતા જોતાં અને શરમાતા શર-
માતા) વિદેશી! જુદા જુદા ધર્મના વ્યવહારિક
કાયદાઓએ જે એક ખીજન સામે દુરાગ્રહ
ઉત્પન્ન કરીએ છે, તેનો લગારે જ્યાં ન કર-
તાં સંસાર જે કાંઈ સુખ આપી શકે છે તે સુ-
ખના ઉપભોગ મારે હું તમારીજ આભારી
હું, એ જ્ઞાન દિવા સ્મરણ વિના હું મહારા
આ અતિ પ્યારા પુત્રની સામે જોઈ શકતીજ
નથી. તમે તેની આતૂર માતાને તેનું જાળક
પાછું આપ્યું છે. જે માન અને આભાર
(એહસાન) ની કબુલાત હું મહારા ધર્મનાજ
મંજુસને આપી શકું તે માન અને આભાર
મહારા જાળકના બચાવનારને જાહેર દેખાત
ચિન્હોથી આપવામાં મને ગમે તેટલી ચંપા
કયો આડે આવે તો પણ એટલું તો સંત્ય

જામાનને કે જે માણસ મહારા દેશની
મુતીયોનો શનક છે પરંતુ મને તો તે મહા
મોહટો વિચિત્ર વિરતો! અને મહાશય જાણ્યો
છે. તેની હું મહારી જાહેગીમાં મોહટોમાં
મોહટી દેવાદાર (એહસાનમંદ) છું એ ક-
દી પણ ભૂલીશ નહિ.

વિદેશી--હું ધારું છું કે તમારા આ-
જકને અસાધ્યનાર કાણ છે એ જવારે તમે જાણશો.
જ્યારે તમારો આજાર માનવાનો હિંસાહર્મક
પડી જશે.

સુંદરી--નહિ, નહિ, એ જાણવું કદી
મિહાના ઉપકાર માનવાના ફલને જાહલી સંકશે
નહિ, હા, આગલી વચ્ચે જે આધ્યાત્મિક
અને સારાજીવ આડ રહેલી છે, તે માટે
જારેજર દીકરીર છું. પરંતુ મહારા જીવન
પર્યંત હું એ વાત તો કદી વીચરનાંસી નથી
કે આપે મને એ જીવતદાન આપ્યું છે જેમો

મારી પોતાની છંદગી કરતાં વધારે અમુલ્ય
ગણ્યું છે. શું ? મારા બાળકને બચાવવા
માટે હું કાની આભારી છું એ આપને
પૂછી શકું છું ?

વિદ્વશી--તમે મહેમુદ ગઝનવીન

આભારી છો, જે તમારી કામનો કટટો શત-
૩ છે અને તમારી દેવ દેવીઓને ધિકારે છે
અને જે હમણાં પેલા મોહટા ભભકાદાર મં-
દિરમાં જે મુર્તિ બેસાડવામાં આવી છે તેને
તેના આસન ઉપરથી ફેંકી દેવાની અને તેના
પુજારીઓને અહ્યપિ લગી એક પથ્થરના
કટકાનું પુજન કરતા હતા અને તેની સમક્ષ
માથું ઝુકાવતાં હતા તેમને શરમમાં નાંખ-
વાની તૈયારીઓ કરી રહ્યો છે.

તેની સાથે વાત કરનાર તેની પ્રજ્ઞના
દેવોનો મહા મોટો શત્રુ છે એ જાણીને તે

મુંદરી લગાર ફર હડી, અને થોડીવાર સુધી
 થરથર ધુળવા લાગી પરંતુ તેની વૈતિક બુદ્ધિ
 એ અને ઉપકાર માનવાની વૃત્તિએ તેના દુરા-
 ગૃહની સર્વે નિર્બળ વાડો તોડી પાડી અને તેણીએ
 તેને ખાતરી કરી આપી કે તેના પુત્રનો બચા
 વનાર કદી શત્રુઓમાં ગણી શકાશે નહિ.

મેહુમુદ ગઝનવી—તો ત્યારે પેલી દી-
 વાલોમાં મને શ્તેહમંદ રીતે દાખલ થતો જોવા
 તૈયાર થાવ પરંતુ તમારી પોતાની સહી સં-
 લામતીની ખાતરી રાખજો. તમને લગારે
 આંચ નહિ આવવા દઉં અને ગઝનીનો બાદ
 શાહ જે વચન તે બરાબર પાળતો ન હોય
 તેનું વચન કદી આપતો નથી.

પ્રકરણ ૨ જી.

આવી રીતે આભાર માની પેલી યુવાન
 મુંદરી પેતાના આગક સહિત સોમનાથ ની
 દીવાલોમાં દાખલ થઈ તેણીએ પેતા ઉપર
 ગુજરેલી સર્વે ખીના પેતાના ધણીને કહી સં-
 ભળાવી. જે આ વખતે તાવ ચઢવાથી ખાટ-
 ળા ઉપર આગોટતો હતો. તે સાતે ઘણો ઉંચ
 હતો, અને તેની સાડીમાં જે જે વહેનો અને
 રૂઢીઓ પ્રચલિત હતી તે ધણીજ દાખલથી
 ખાળતો હતો. ખરું બેતાં તે ઘણો દુર ગ્રહી
 હતો તેના મનનું પોતાની રૂઢીઓના સખ્ત
 પાકણ પ્રત્યેનું વલણ તેના હાલના મંદવાડ
 થી ઘણું વધી ગયું હતું. તેની પત્નિએ તેને
 જે કથા કહી સંભળાવી તેથી તેને કાંઈ સંતોષ
 ન થતાં ઉલટું તેને વધારે દુઃખ થયું. જે
 દેવ (ખુદ) ને પોતાની પ્રજા કિંવા જાત

માનતા નથી એવા દેવના માનનારાના હસ્તથી
 તેના બાળકને બચાવવામાં આવ્યો, એ વિચારે
 વધારે જોરથી મંદબાડનો ઉપાડ થાય ત્યાં સુ-
 ધી તેને ઉશકેર્યો. તે લવારો કરવા લાગ્યો અને
 તેના બાળકને (મુસલમાનનો હસ્ત અડકવાથી)
 જે અપવિત્ર થવાના સંભવ મળ્યા તે સંભ-
 વને શ્રાપ દેવા મંડ્યો. હિંદુઓના તેઓના
 ધર્મના શત્રુ મુસલમાનના હાથથી તેનો ખુબ
 બચાવવામાં આવ્યો, તે કરતાં વરૂ તેને ફાડી
 ખાત એજ બહેતર હતું એમ ધૃમ્મવા
 લાગ્યો.

આ હિંદુ બાપની વય આશરે ત્રીસ વ-
 રસની હશે. તે ખુબ સુરત તથા સુશિલ હતો.
 પરંતુ પ્રાગ્નદ્વિય રૂઢીઓ અને બહેમનું પાંચણ
 કરવામાં પ્રણોજ ધર્માધ હતો. ખીન્ન હિંદુ
 પતિઓ કરતાં તે પોતાની પત્નિને વધુ માહ
 તો હતો. અને તેણી તેના પ્યારનો બદલો

૬૨૪. પપિયા... આતુરે સ્નેહ લાવથી
 પાળતી હતી. જેને તે પોતાની પત્નિને એટલી
 પ્રીતિ આહતો હતો તેપણ તેની સાંતીના ખી-
 ન્ને ધણીઓની પાંકે તે માત્ર તેણીનો ધણી
 હોતો નહિ પરંતુ તેણી માટે જલીમ હતો.
 તેની પત્નિને તેની એટલી પ્રીતિ તાબેદારી ઉઠાવવી
 મળતી કે તેણીની અહસ્થાશ્રમની જાંદગી તે
 માત્ર એક ગુલામીજ હતી. પણ તેણીને એ
 માત્ર ઉપર વિશ્વાસ હતો કે એવી તાબેદારીજ
 સ્ત્રીઓનું કર્તવ્ય છે. કારણ કે સ્ત્રીના નસીબ-
 માંજ એ પ્રમાણે લખવામાં આવ્યું છે. તેથી
 તે કાંઈ પણ બડબડાવના અહસ્થાશ્રમની
 સર્વે વિટંબણાઓ સહન કરી લેતી હતી. આ
 જીવન અધુરું હોવા છતાં પણ સામાન્ય રીતે
 જોતાં, ખીજા હિંદુ વર્ગની સ્ત્રીઓ સાથે સર-
 વખાવતાં તે વધારે સુખમા હતી. કેમકે તેના
 માટે સંસારીક સાધનો જોઈએ તે કરતાં પણ

પુજારે હતાં, તેણીને તેના પ્રતિ આહિ છે. તે
તેણી સારી પેડે બેસીતી હતી. અને જ્યે કે
તેની તેણી પ્રત્યેની સામાન્ય વર્તણુક સ્વામિ-
ત્વ સુચક હતી, તો પણ સાચેજ સખત ગતિ
શુદ્ધ શકે.

આ વખતે, શરીરના મંદવાડથી અને
મનની ચિંતાથી આકુળ વ્યાકુળ થયેલો હિં-
દુ પોતાના બાળકની સાથે અને પોતાની પત્નિની
સાથે એવી સખતાઈથી વર્ત્યો કે તેવી
સખતાઈથી અગાઉ વર્ત્યો હતો નહિ; તે
કહેતો હતો કે, “ આ ઘર ઉપર સ્ત્રીની મુ-
ખાઈથી શીવનો આપ ઉતરશે. તેના પુજારી-
ઓમાંના એકના બાળકને અપવિત્ર કરવામાં
આવ્યું છે. તે સોમનાથની મુર્તિએ નજરો
નજર દીધું છે. ક્યારે તું તેની પવિત્ર મંદિ-
રમાં બીજીવાર બેઠાન આપવા આવ્યો ત્યારે
સંભાળજે. તેની પતેજરથી અગ્નિનો પ્રદાશ

તને બાળીને ભરમ કરી નાંખે નહિ.” પોતાના પતિના આવા કઠોર વચનો સાંભળતાજ તેનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. તેણે પોતાનું માથું ઉચું કર્યું; તેની પ્રકાશિત ચમુચોની પાંપણો દીલગીરીની ઝાકળથી ભીની થએલી લાગી. અને આખરે તેની પાંપણોએ તે પ્રવાહી મોતીનો ભાર ન ખમી શકવાના કારણથી તેને પડી જવા દીધાં. જે તેના ગુલાખી માલ ઉપર થઈ ભોંય ઉપર પડ્યાં. તેણીએ મુખમાંથી એકે શબ્દ ઉચાર્યો નહિ. પરંતુ પોતાના બાળકને વધારે સ્નેહ ભાવથી પોતાની છાતી સાથે ચાંપી દીધું. તેના પતીએ તેના મન ઉપર થયેલી અસર દીડી, અને તેને પણ દયા આપી. તે પણ તેણે તેણીને પોતાના બાળક સહિત ઓરડાની બહાર જતા રહેવાનો હુકમ આપ્યો. અને બોલ્યો કે “ મને થોડીવાર અહીં આરામ કરવા દ્યો. ” પણ અફસોસ તેને

આરામ આવ્યો નહિં. કમકે તેનું મન ધણું
 ઉશ્કેરાઈ ગયું હતું. તેનું શરીર તાવથી વધા
 રે ધગધગી રહ્યું હતું. તે રાત્રે તેનો મંદવાક
 ભય ભર્યો હતો તેની અધાંબના ઘોડી વાર
 લગી તેની જાણુએથી દુર ખસી નહિં. તેણી
 એ પોતાના પતિને ભયભિત સ્થિતિમાં દીઠો.
 અને તેથી તેના મર્ણનાં વાદળાં તેણીના સ્વ-
 ન્નં અને નિર્મળ મનની આસપાસ વીંટળાઈ
 વળ્યાં. તેણી તેના પ્રતિના મર્ણ પછી તે પ્ર-
 નની ભયંકર રૂઢીના બંધનથી આ દુન્યામાં
 જીવી શકે તેમ હતું નહિં. કેવી ભયંકર રીતે
 તેણીનો અંત આજુપ્રામાં આવશે ? એ વિચાર
 રે તેણીના જીવન પ્રવાહને એકદમ ઠંડો ખના
 વી દીધો. મધુર અને સુગંધીદાર જીવન કળી
 હજુ પુર્ણ રીતે સ્વીચ્છામાં પુટવા પ્રાપ્ત ન
 હોય, તે પેદલાં ત્રાસદાયક અને ભયંકર અગ્નિ
 દાહથી કાપી નાખવામાં આવે, એ વિચાર

ખરેખર ધણોજ દુઃખદાયક અને હૃદય ભેદક હતો. તેણી આ દુઃખદાયક વિચારોમાં હતી. એટલામાં તેના પતિના અંત્યંત વેદનાના સાદે ચોંકાવી મુકી. તેણીએ તેના તરફ એવા ભાવથી નજર નાંખી કે, જેમાં તેના ભવિષ્ય વિષેના સર્વે દુઃખદાયક વિચારો ગરકાવ હતા. તે બોધતો ન હતો; પરંતુ તેનો બાળક બીજા ધર્મના માણસના સંબંધમાં આવવાથી તેને જે કલંક લાગ્યું હતું, તે કલંક કિંવા લાંચનાના વિચારે તેના મન ઉપર જળરી અસર કરી પડી છે એ સાફ જણાતું હતું. કેમકે જ્યારે તેની પતિનીએ તેના બાળકને રમાડવા માટે તેની આગળ ધર્યું ત્યારે તે એકદમ ચત્તર ધ્રુજતો પાછો હટી ગયો. અને બોલ્યો કે “ખખરદાર તેને મારી હાજરીમાં લાવતી નહિ.”

... કલાકોના કલાક સુધી તેની કમમતા ભરી

અધીંગના તેની બાબુએથી દુર હતી નહિ.
 તેનો પતિ તેના ઉપર જે ગુસ્સો કરતો તે
 લગાર પણ અચોત્તેના ચિન્હ વિના અથવા
 કાંઈ પણ મુખમાંથી બોલ્યા વિના સાંભળ્યા
 કરતી. તે તેની સારવાર કરવા તત્પર હતી.
 તેની વેદના ઝાઝી થાય એટલા માટે દીલા-
 સો દેતી. અને તે જે કાંઈ માંગતો તે તરત
 હાજર કરતી. પરંતુ તેના પતીના મનમાં તે
 ના આટલા બધા પ્રેમ યુક્ત લક્ષની કાંઈ
 કદર હતી નહિ. ઝડપથી ચાલતી તેની નાડી,
 તેનું ધગધગતું કપાળ, તેની સુકેલી હથેલી,
 અને તેની ભુરી થઇ ગયેલી જીભ, એ સર્વે
 ચિન્હ તેનું મર્ણુ નજીક છે એમ સુચવતાં
 હતાં.

દેશી વૈદ્ય કેટલીક વનસ્પતિઓનો તેને
 ઉકાળો પીવડાવ્યો હતો; પણ તેનાં મંદવાડમાં
 તેથી કાંઈ ફેર પડ્યો નહતો. જ્યારે તેનો

મંદવાડ વધી ગયો અને વેઘને પણ તેને તંદુરસ્ત કરવાનો કાંઈ ઉપાય મુઝયો નહિં ત્યારે તેણે તેની પત્નિને સોમનાથના મંદિરમાં જઈ પ્રાર્થના કરવાની જરૂરત જણાવી અને તેણીને વચત પૂર્વક ખાત્રી કરી આપી કે, જો તે મુર્તિને પ્રસન્ન કરવા સફતીમાન થશે તો તરત તેનો ધણી પહેલાં જોવો તંદુરસ્ત બની જશે.

વળી વેઘે ખુબ આગળ બોલતા કહ્યું કે, હું તો માહરો ઉપાય કરી મુકયો, હવે તો જ્યારે આપણા મંદીરની દેવી તારા પવિત્ર અંતઃકરણની પ્રાર્થના સાંભળી કાંઈ સામુ જીતે ત્યારેજ તે તંદુરસ્ત થાય, એમ મને લાગે છે. માટે તું જાડ અને દેવ કરેને તારી પ્રાર્થના સાંભળવામાં આવો !

તે બિચારી યુવાન સુંદરીને ખાતરી થઈ સામ કે, જ્યાં સુધી ઐશ્વરી સહાય મળશે નહિં, ત્યાં સુધી માહરો ધણી સાગ્ને બસે

નહિં, જે ધર્મમાં તે પાલણુ પોપણુ પામી
 મોટી થઇ હતી, તે ધર્મે તેને આત્મા સાધને
 લેવાનું અને તે ઉપાયનેજ રામઆણુ સમજ
 વાનું શીખવાડ્યું હતું. આ વખતે માંદા મા-
 ણુસના ઓરડામાં એક બ્રાહ્મણ અને દેવ-
 લયના પુત્રરિઓમાંનો એક સર્વેપરી પુત્રરી
 દાખલ થયો. તે આજસ તથા અનુવ્રતિ- છુ-
 ટના કારણથી શરિરે જાડો હતો. અને તેના
 શરિર ઉપર મોહટાં મોહટાં અર્ચનના લીસોટા
 હતાં. જે કે તેના કાતરેલા વાળ ઉપરથી
 એમતો જણાતું ન હતું કે તેની ઉમર વધારે
 હશે. પણ તેના કપાળ ઉપર પડેલી
 કરચોળી એટલું તો જરૂર કહી આપતી હતી
 કે, તેનામાં મોતના બીજ રોપાય એ સમજ
 લગભગ આવી પહોંચ્યો છે. તે બરડાનો ચ-
 હરો. જે કે ક્ષીણ હતો, તો પણ શાંત જણા-
 તો હતો. તેની આંખે આગળ નીકળી આ-

પૂતાં. ભ્રમરની અંદર ઉડી પેઢેલી હતી. તેના
 પુગ ઘણા પાતળા હતા અને જાણે આળસ-
 પ્રમાદ અને પ્રમોદે તેના ઉપર જે મહા મેદા
 હોયો બોલે મૂક્યો છે તે ઉપાડવાને અશક્ત
 હોયની ! એવા દીસતાં હતાં. તે માંદા માણ-
 સના ખાટલા પાસે ગયો. થોડીવાર તો તેણે
 તેના સામે જોયા કીધું. પછી ખાટલાની પાસે
 બેઠો અને નાજીએરીનો હુકકો લાવવાનો હુ-
 કમ આપ્યો. જ્યારે હુકો આવ્યો ત્યારે તેને
 ડોલાં ખાતાં ખાતાં પેટ ભરીને ગગડાવી રહ્યા
 બાદ તે બેદરકારી પૂર્વક બોલ્યો કે “ ત્યારે,
 જીવ નવું શરીર ધારણ કરનાર છે એટલે બીજા
 અવતારમાં જનાર છે, બોલ ત્યારી ઇચ્છાઓ
 શું છે ? ”

માંદા હિંદુએ કહ્યું કે—મેં અપવિત્ર
 જીવન ગાળ્યું નથી અને તેથી હું આશા
 રાખી શકું છું કે જ્યારે માહરો જીવાત્મા

તેના આ શરીરનું બંધન છોડી દેશે ત્યારે
હું બ્રહ્મમાં મળી જઈશ (મોક્ષ પામીશ)

પુજારી—ત્યારે તું આ સંસારનો ત્યાગ
કરવા આહ્વે છે ? તું આ સંસારથી કંટાળી
ગયો છે ?

માંદા હિંદુ—(ઉત્સાહ પૂર્વક) ના !
હું આ સંસારથી કંટાળી ગયો નથી, હું તો
તેમાં ખુશીથી રહેવા આહું છું, કેમકે ભવિ-
ષ્યમાં મારી સી ગતી થશે, એ વાત તો અં-
ધારામાંજ રહે છે. જો કે મહારી કરણી મને
એવી લાગતી નથી કે હું મોક્ષ નહિં પામું,
તો પણ તેની કાંઈ ખાતરી ન હોવાથી મહારો
જીવ મહા મોટી આપદા અને મુંઝવણમાં
રહે છે. મરણ પામવું એ મહા મોહટી ભય,
કર જીના છે, જ્યાં સુધી મહારા મનમાં મ-
ર્ણ પામવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય નહિં,
એટલે ધડપણ આવે નહિં ત્યાં સુધી જો મ-

દારાથી બની શકતું હોય તો મર્ણુથી બચવા
ચાહું છું.

પુજારી—શું તું એમ ધારે છે કે,
ઘરડા માણસો મર્ણુને ઇચ્છે છે ?

માંદા હિંદુ—જો તેઓએ પવિત્ર જીવ
ન ગાળ્યું હોય તો પછી તેઓ શા માટે મ
ર્ણુને ન ઇચ્છે ? સંસારિક સુખ ઉપભોગની
સર્વે શક્તિઓ નાશ પામી હોય ત્યારે આ
માયિક સંસારમાં રહેવામાં શો લાભ છે ?

પુજારી—તેઓ એટલા માટે ઘરડા હો
વા છતાં પણ આ સંસારમાં રહેવું ઇચ્છે
છે કે, તેઓને પણ ત્હારી પેઠે ભવિષ્યના
મોક્ષની ખાત્રી હોતી નથી. આ સંસારમાં
અંતઃકાળ સુધી સાક્ષાત સુખ ઉપભોગ હોય
છે; પરંતુ ભવિષ્યની જીંદગીમાં આપણને સુ
ખ પ્રાપ્તિજ છે એવો આપણી પાસે કોઈ
પરવાનો નથી; તેથી ત્યાંની સર્વે આશાઓ

માત્ર કાલ્પનીક છે.

માંદો હિંદુ—પરંતુ વેદ આપણને તમે કહે છે તેથી ઉલટું શીખવે છે ?

પુજારી—ખરે ! વેદની વાત તો માન્યા વિના નાલેજ કેમ, તે તો ક્રીસ્તની વાણી છે, પણ તે વાણી ગુલ્લ છે. જે અર્થ માત્ર અમે મૂર્ખ મુઝબોજ નાણી શકીએ છીએ, સામાન્ય સમજતે તેના અર્થ કરવાનો કાંઈ અવિકાર તથા અને આપણો પવિત્ર વેદ વચન પુર્વક કહે છે કે, અમારા મંદિરના પુજારીઓ ઉપર ત્રિશ્વાસ રાખવાથી પુનઃ જન્મ (અવતાર) માં લાલ મળે છે, હજુ ત્હારા માટે આશા છે અને તું ત્હારા દુઃખમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે, પરંતુ તાહરે તે માટે ત્હારી સ્ત્રીને મુર્તિ આગળ નમન કરવા માટે મોકલવી પડશે. હવે તો માત્ર ત્હારા માટે એજ ઉપાય બાકી રહ્યો છે.

આટલું બોલી તે વળી પાછો હુકકો ગગ
ડાવવા બેઠો. અને થોડી વ રે એક અરીણુની
ગોળી ગળાને ઉભો થયો અને પેલી યુવાન
સુંદરીને એક બાજુએ લઈ જઈ કહેવા
લાગ્યો.

પુજારી—ત્હારા ઘણી ઉપર મર્ણુનો
હાથ પડી ચુક્યો છે જ્યાં સુધી દેવી તેને
બચાવશે નહિં ત્યાં સુધી તે જીવી શકશે ન-
હિં, અને જો તે મર્ણુ પામશે તો તું ક્યાં
જાણતી નથી કે ત્હારે પણ તેની સાથે સ્વ-
ર્ગ ગયા વિના છુટકો નથી? માટે તે વખત
આવે તે પહેલાં અસ્યારથી ચેતી લેતો વધારે
સારું છે.

સુંદરી—હું ત્હારા પતિના મર્ણુ પછી
તેનો સાથ દેવા, એટલે સતી થવા તૈયાર છું.
પવિત્રમાં પવિત્ર ધર્મ, વિધવા સ્ત્રી ઉપર જે
કાંઈ ફરજ મુકે છે તે ફરજની કીયાથી બીડ

જામને મહારા કુળને લાંચન લગાડું એવી હું નથી એતો ખાત્રીજ રાખજો.

પુખરી—તો શું તું એવી ભયંકર ક્રીયા કરવી ન પડે તેમજ ન કરવાથી ધર્મની આજ્ઞાને બાધ ન આવે એવા ઉપાયો લેવા ચાહતી નથી ?

સુંદરી—ના, હું કોઈ પણ પ્રકારે જે પ્રજા ભયંકર, પણ પ્રવિત્ર છે તે પ્રજાને પાળવા વિના ઉડાવી દેવા રાજ થનાર નથી.

પુખરી—નાહ, નહિ, આ તહારા ખરા અંતઃકરણ પુરવકના વિચારો નથી, તું મહારાથી શા માટે છુપાવે છે ? જો તું ધર્મ ગુરની કદર કરીશ તો તહારા ધણીનો જીવ જે પ્રકાશ કિંવા અંધકારના દેશમાં જવાની તૈયારી કરી રહ્યા છે, તેની સાથે તહારા જીવને જો તો બચાવી લેશે.

સુંદરી—બચાવી લેશે !!! આ સંસારી

આપદાઓ અને પીટબણાઓમાંથી જે ક્રીયા
 મને મુક્ત કરી શકે છે તે ક્રીયા પાળતાં મને
 શક્તિમાટે અત્યાવશ્યે ? આ સંસારી જીવનમાં
 એક સ્ત્રીની સ્થિતિ દુઃખ આપદા અને ગુણ-
 મીત્ર છે. તેથી જ્યાં એવી આપદાઓનું નાશ
 નીશાન નથી ત્યાં હું ખુશીથી જઈશ. . . .
 ૨. પુત્રની — ખરેખર તું એક ભોળી સ્ત્રી
 છે, શું તું જાણતી નથી કે જો તું તારા
 ધણીના મુઠાંની સાથે ચીતા ઉપર બળી મૃ-
 ત્ત્યવતો તારા ધણીનો જીવ જે સારી કિંવા
 નરસી ગતીમાં પડશે તેજ ગતીમાં તારે પણ
 પડવું પડશે. તારો ધણી યુવાન છે તેના
 મગ્ગમાં હજુ જુવાનીની વાતો ભરાયેલી છે,
 સિંસાર પ્રત્યેનો મોહ હજુ તેના મનમાંથી
 નાશ પામ્યો નથી. તેમજ તેને પોતાના જુ-
 વાનીના દીવસોના પાપોનું પ્રાયશ્ચિત કરવાનો
 સમય મળ્યો નહી, પરિપક્વ ઉમરે તેને અ-

નુભવ અથવા ડહાપણનો પાઠ શીખવ્યો નથી તેથી તેનો જીવ સારી ગતીમાં જશે એમ કહેવું શકા ભર્યું છે, હજી ત્યારી વય કુમળી છે. તેને ભવિષ્યમાં જે કાંઈ શિક્ષા મળશે તેને લાયક વું થઈ નથી.

આ વંખતે તે ધર્મગુરુની રંગોરંગમાં અશીણ સારી પેઠે અસર કીધો હતો તેની આંખો લાલચોળ બની ગઈ હતી, તેના અવધવામાં યુવાન વયના માણસ જેવો જુસ્સો ભરાઈ ગયો હતો તે યુવાન સુંદરીને ધણ માફુ લાગ્યું હતું પણ તે એક બ્રાહ્મણની સામે થઈ શકતી ન હતી, પછી પેલા બ્રાહ્મણ પુજારીએ આગળ વધી સુંદરીના ખભે હાથ મુકી કહ્યું કે.

પુજારી—પુત્રિ ! આજ રાત્રે મંદિરમાં આત્ર જે, અને સાથે કાંઈ બળીદાન, પણ લાત્ર જે ખાત્રીથી ખાન જે કે ત્યારે ખીચી

ધર્મ ગુરૂની જરૂર પડશે નહિં. અને ગાંડી !
 તારા ધણીની સાથે બળી મરવાનો વિચાર
 મૂકી દે ! જ્યારે તારો ધણી મર્યું પામે,
 તારે જોજો તો ખરી તું અત્યાર કરતાં એ
 વધારે સુખી હોયશ !! સામાન્ય સમૂહને
 તો એમજ મનાવવું પડશે કે તું તારા ધ-
 ણીની સાથે ચેલમાં બળીને સતી થઈ ગઈ,
 પણ મહારો ભરોસો રાખ, હું તને બળીને
 ભજમ થઈ જવા નહિં દઉં. જોકે મહારા આ હાથ
 તને અત્યારે નિર્બળ અને અશક્ય દેખાતાં હશે
 તો પણ તારું રક્ષણ કરવામાં તને સળગતી
 અમિના ભડકામાંથી ખેંચી કાઢવામાં સતાવાન
 નિવડશે.

બ્રાહ્મણના આ શબ્દો સાંભળી તેણીએ
 કહ્યું,

સુંદરી—તમે જાઓ. મહારે મહારી ૨૨-
 જ કુચીરીતે પાળવી એ હું સારી પેઠે જાણું.

હું મને તમારા જેવા સલાહકારની કાંઈ જ
 ર નથી. આપણા મંદિરની મુર્તિને બળિદાન
 આપી ઐશ્વરી સ્થાય માટે પ્રાથના કરીશ.
 અને તેમાંજ મ્હારી આશા રહેલી છે,

પુત્રારી—તો કીક, આજે સાંજે આપણે
 મળીશું, અત્યારે તો હું જાઉં છું.

બ્રહ્મણના ગયા પછી તે શુશીલ પતિવ્રતા
 પતિને ખોતાના પતિના પદગ પાસે ગઈ અને
 ચીંતાતુર દ્રષ્ટીથી તેને નિહાળી, તેના પદંગની
 નીચે બ્રહ્મણની વાતચિતથી કાંઈક કંટાળેલી
 હોવાથી સુઝ ગઈ.

પ્રકરણ ૩ જી.

તેજસ્વી સુર્ય જાણે પોતાની આખા
 દીવસની મુસાફરીથી કંટાળેલો અને જાણે
 દુષ્ટ તથા અનીતિમાન લોકો ઉપર ક્રોધાય-
 માન થયો હોય, તેમ ગુસ્સાથી લાલચોળ
 બનેલો, તથા એકજ સર્વ શક્તિમાન પરમે-
 શ્વરને ભુલી મુર્તી પુજામાં તદ્દલીન રહેનારા
 લોકોની મુર્ખાઈ ઉપર કાંઈક હસતો હસતો
 સમુદ્રની પાછળ અસ્ત થઈ ગયો. તેના અ-
 સ્ત થતાં વેંતજ સંધ્યાએ પોતાનો કાળો
 ઝાંવો સોમનાથના શહેર ઉપર નાખ્યો, અને
 પછી તરતજ ગંભીર રાત્રીને શોભાવમાન
 કરનારા તારાઓ આકાશમાં પ્રગટી નીકળ્યા.

સંધ્યા પછી એક કલાકે પેલી યુવાન
 સુંદરી કે જેના મન ઉપર દુઃખનું વાદળ
 ચઢી આવ્યું હતું, તે પોતાનાં ઘરમાંથી નીકળી

સોમનાથના મંદિરમાં ગઈ સોમનાથનું મંદિર
 તે એક મહા મોહરી ભવ્ય અને દિવ્ય મંદિર
 હતું હતી. આ મંદિરના અંદરના ભાગમાં
 કોતરકામ ઇલાદીની અસંખ્ય કારીગરીઓ
 નજરે પડતી હતી. તેના મોહટા મોહટા
 અસંખ્ય થાંભલાઓમાંના દરેક ઉપર મહા-
 ભારતમાંની ઉપકથાઓ લખેલીઓ હતી. એક
 મોહટા વિશાળ ધુમટની વચમાં લટકાવેલા
 દાવાથી ચારે તરફ અજવાળું જતું હતું. અને
 તેજ મોહટા ધુમટની તળે પેતાની નમ્ર અને
 અંતઃકરણ પુષ્ક નમન કરનારાઓ અને યજ્ઞ
 ભાગનાર પુનરી પ્રત્યે, ભયંકર અને ઘોર
 અત્યેતનપણા અને અશુદ્ધિની કદી પણ નહિ
 અદ્ભાવ એવી એક સરખી નજરે નાંખતી,
 મોહટી મુર્તી હજી કરવામાં આવી હતી. આ
 મુર્તીને પદ્મચરની તેમજ એકંગી રીતે ભયં-
 કર અને વિકાળ રાક્ષસી રૂપની અનુભૂતી

હતી. તેના માથાને અમુલ્ય હીરા માણેકથી
સુશોભીત કરવામાં આવ્યું હતું. અને તેવાજ
અમુલ્ય હીરા માણેક મંદિરના દરેક
થાંભલામાં અસંખ્ય જડેલાં હતાં. તેની બન્ને
આંખો એવાતો શ્રેષ્ઠ પ્રકાશિત માણેક, લાલની
બનાવેલી હતી કે તે ભયંકર અને જડ મુર્તિને
પગે લાગનારાઓના અને પુજારીઓના મનમાં
એક પ્રકારનો પવિત્ર ભય ઉત્પન્ન થતો હતો.

તે મંદિરમાં ધુમટ વચ્ચે લટકતા માત્ર એકજ
દીવા વિના બીજો દીવો સળગાવવામાં આવતો
નહિં, અને તે દિવાનો પ્રકાશ, તે મંદિરને
શોભાવમાન કરતાં જૂદા જૂદા થાંભલાઓમાં
જડેલા અને મુર્તિના માથા ઉપરના હીરા,
માણેક ઉપર પડી આખા મંદિરને એવું તો
ભગમગાવી મુકતા કે જોનારાને તે માણસનું
કર્તવ્ય નહિં પણ દેવતાઈ કર્તવ્ય દેખાય. આ
જૂઠા, જડ, અને કૃત્રિમ દેવને દરરોજ અ-

સંખ્ય કીમતી જગીદારો આપવામાં આવતાં,
 પરંતુ તે દ્રવ્યના સંગ્રહનો ખર્ચનો ક્યાં છે
 તે એક મહા મોહનો ભેદ હતો, અને જે
 ત્યાંના ટોંગી બ્રાહ્મણોના શબ્દોમાં કહીએ તો
 તેના ખર્ચનાની હકીકત માત્ર તે મુર્તી જાણ-
 તી હતી. તે મંદિરની બન્ને બાજુએ બુદ્ધ
 બુદ્ધ ચોરડાઓ હતા, જેમાં તે મંદિરના
 અધિકારીઓ રહેતા હતા. અને જેના જેના
 ચોરડાઓ હતા તેઓ વિના બીજાઓને તેમાં
 જવાની સખત મનાઈ હતી. જે ચોરડાઓમાં
 પવિત્ર ગણાતા બ્રાહ્મણો અને ધર્મગુરુઓ રહે-
 તા અને જેમાં તેઓ વિના બીજા કોઈને
 પણ જવાની સખત મનાઈ હતી, તેમાં દરરોજ
 વિચીત્ર અને ગુણ અને ન સમજાય તેવા
 બનાવો બને છે એમ કહેવાતું હતું. જે
 બ્રાહ્મણ પેલા માંદા હિંદુની મુલાકાતે આવ્યો
 હતો તેનો પણ આ મંદિરની માસે બાજુમાં

એક ઓરડો હતો. અને તે બ્રાહ્મણ પણ આ મંદિર કે જ્યાં ધર્મના ઓઠામાં રહી રાતનાં વખતે કમકમાટ ઉપજે તેવા બીભત્સ અને પાપમય કૃત્યો કરવામાં આવતા હતા, તેના અધિકારીઓમાંનો એક હતો. રાતના વખતે ત્યાં ચાલતા બીભત્સ અને પાપમય કૃત્યોની બીજા સામાન્ય સમૂહને ખજાર હતી નહીં તે કૃત્યોને જે માણસ દિવા સ્ત્રી પવિત્ર ગણીતી અને તેમાં જે મુર્તીની પ્રસન્નતા રહેલી છે એમ માનતી તેઓ વિના બીજા દ્રવ્યો દોઢલ હતાં નહિં.

૬૯, પણ ધડકતા હૃદયની સાથે પેલી યુવાન સુંદરી આ લયાનક અને વીકાળ મંદિરમાં દાખલ થઈ. મંદિરના નીચલા ભાગમાં કાંઈ કાંઈ ઝાંખા પ્રકાશ હતો. મોહટી મુર્તી દૂર ઘુંઘટ નીચે અત્યંત પ્રકાશમાં ઉજેલી હતી. પરંતુ ત્યાંનો પ્રકાશ અહિંયાની

કાંઈ કાંઈ અંધારાને તદન દૂર કરા સકતો નહિ.

તે મંદિરની આસપાસના મોહટા મોહટા ભવાનક થાંભલાઓમાં જે મુર્તિઓ દ્વારવામાં આવેલીઓ હતી, તે આ દ્રઢ અને મક્કમ પહેા આગળ વધતી યુવાન સુંદરી તરફ જાણ કંઠાર મનુષ્ય ભક્ષી રાક્ષસ સમાન નજર નાખતીઓ હોયની ! એવી વિકાળ દેખાતીઓ હતી. જેમની તરફ જોવાને આ યુવાન સુંદરીનું હૃદય ધડકતું હતું. રાત્રીના આવા અંધકાર સમયે તેનો અહિં આવવાનો હેતુ શો છે તેનું તેણીને તીવ્ર શુ વેગથી સ્મરણ થયું. અને એવી અંધકારવાળી પશુ ગંભીર જગ્યાએ અને તે પરીવ ગણના મંદિર કે જેમાં તેણી હમણા, પોતાના પતિને મરતો જય્યાવવા ખાતર બહેરી મુંગી અને જડ મુર્તિને પ્રસન્ન કરવા દાખલ થઈ હતી, તેના આખા

શરીરના લોહીમાં એક પ્રકારની એવી નાસી-
પાસી અને શીતગતા કુંકી દીધી કે, તે તે-
ણીના જીવનના પ્રવાહને રોકી દેવાનું કામ
કરે તે સમાન લાગી.

જ્યારે તેણી ધુમટી પાસે પોંડચી ત્યારે
તેણીની જાત વિના ત્યાંબીજું કાંઈ હોય એમ
જણાતું હતું નહિ, તે વખતે તે આખું મં-
દિર અસંખ્ય હિરા માણેકના પ્રકાશથી ઝગ-
મગી રહ્યું હતું, તેણી પ્રથમ તે મોહટી મુર્તી-
ને પગે લાગી. પછી પોતાના પતિને મર્ણુ
પામતો! જાણવાની અંતઃકરણ પુર્વક પ્રાર્થના
કરવા લાગી.

તે દેશના તે વખતના હિંદુઓમાં એવો
અત પ્રખરેણો હતો કે મર્ણુ પછી જીવાત્માને
સોમનાથની મુર્તિ પોતાની પાસે બોલાવી લે
છે. અને આ જાંદગીમાં તેણે જે કાંઈ પુન્ય
પાપ કર્યો હોય તેના પ્રમાણમાં તેને બીજું

શરીર એટલે આત્મર આત્મ છે. તેઓની તે
મુર્તિ પ્રત્યે એટલા ગંધી આસ્થા વધેલા હતા
કે સમુદ્રમાં જે ભરતી તથા એટલ આવે છે તે
આ મંદિરને માન આપવાની અને પુજન
કરવાની સમુદ્રની હીલચાલ હતી.

મુર્તિને પગે લાગ્યા પછી તેણી મુર્તિના
નીચલા ભાગની પાસે ગઈ અને તેના ઉપર
સોનાની એક મુઠી મુઠી, કેમકે સોમનાથની
મુર્તિ જ્યાં સુધી તેને જાગિદાન આપવામાં
આવતું નહિ ત્યાં સુધી કાઢતી પ્રાથનાને
કિંવા વિનંતીને સાંભળતી નહિ. સોમનાથની
મુર્તિનો આ ટેકસ (વેરો) ચુકવ્યા પછી
તેણીએ પોતાના પતિને મર્ણુથી જાણવવાની
વિનંતી કરી. અને સાથે એ પણ અરજ
કરી કે, જે તેના નખીયમાં મોતજ લખેલું
હોય તો પેલા લખમાં તને એવો સારો અ-
વંતાર આપજે, કે જે મોક્ષની લગભગ હોય

જ્યારે તે વિનંતી કરી રહી ત્યારે મુર્તિમાંથી
તેણે એક અલૌકિક અવાજને આવતો સાં-
ભળ્યો અને તેથી આંખો વિશેષ ચમકવા લા-
ગી. અને જ્યારે તેણી કાંઈ ખુશ થતી થતી
હિતી થઈ ત્યારે તેણે પોતાની આગળ પેદા
ધરડા બ્રહ્મણને કે જે તેના પતિની મુદ્રાકાતે
આંખો હતો, તે ઉભેલો જોયો. તેણીએ લગારે
ઝીક વિના તેની સામે જોયું. એટલે પેદા
હોંગી બ્રહ્મણ પુનઃપુનઃ કહ્યું.

હુનરી—મુર્તિ ત્હારા ઉપર પ્રસન્ન થઈ
છે, ત્હારી પ્રાર્થનાઓ સાંભળવામાં આવી છે,
અને તું એ માણસની કૃપા અને ખાસ મ-
હરજાની પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્યશાળી થઈ છે કે
જેની છાંદગીતી મુદ્રામાં મહાયુગ, તે આ
સંસારના સમય સાથે સરખાવતાં માત્ર એક
ખજવાર સમાન છે.

હુનરી તમે મ્હારી મશકરી ક્યો છો,

શું દેવ પોતાના પુજારીઓ સમક્ષ પ્રગટ થવા માટે ખરેખરા દેહધારણ કરે છે ?

પુજારી—હા, દેવ જેની લક્ષિત અને પુણ્ય ભાવનાને પસંદ કરે છે તેના ઉપર રૂપો કરવા, તેની સમક્ષ, પોતાના પુણ્ય સેવકોમાંથી જેની સેવા ચાકરીને તે પસંદ કરતો હોય તે સેવકના રૂપમાં, પોતાને પ્રગટ કરે છે અને અવી રીતે દેહ ધારણ કરી પ્રગટ થઈ પોતાની પ્રસન્નતા દર્શાવે છે. આ જ રાત્રે તું તહારા ઉપર પ્રસન્ન થએલા દેવને તેના સેવક બ્રહ્મજોમાંના એકના રૂપમાં જોઈશ.

આ વાતચીતથી જો કે તે આશ્ચર્ય તો પાંગી. તો પણ ધર્મ ગુરુઓ અને મંદિરના પુજારીઓને તેને જે માન આપવાનું શીશ્યા-ડવામાં આવ્યું હતું તેને લીધે તેને તેની સંસ્કૃતિમાં કાંઈ શંકા ઉત્પન્ન થઈ નહિ. તેની

(૫૨)

આસપાસ જે દે માવે થઈ રહ્યાં હતાં, અત્રી-
કિંક રીતે આખા મંદીરના પ્રકાશના જે પ્ર-
તિબિંબો મુર્તિ ઉપર પડતાં હતાં અને તેથી
જે તેજસ્વી દેખાતી હતી, તેની પ્રાર્થનાનું
અને તેના ધણીનું શું પરિણામ આવશે એ
ચિંતા, તેની પ્રાર્થનાઓ સ્વીકારવામાં આવી
છે. એ વચન ધણાં, સર્વે બિનાઓએ તેને
એવી ગભરાવી નાખી કે તે ગાભરી બની ગઈ
અને ઉત્સાહ પુર્વક દેવને અર્ધ રાત્રીએ મળ-
વાનું મુકર રાખ્યું.

પોતાના ભકતો સમક્ષ પ્રગટ થવા માટે
જે દેવ દેહ ધારણ કરનાર હતો તેની અર્ધ
રાત્રીએ મુલાકાતથી શો મોહટો ભય નીપજ
વાનો હતો તેનું તે સુંદરીને સ્વપનમાં આ-
વ્યું હતું નહિ. જે ધર્મમાં તેણી મોહી થઈ
હતી, તે ધર્મમાં દેવતાઓ માણસ જાતની
સાથે મોહપાસ (પ્યાર) માં પડે છે, એમ

હોવાથી પણ તેના પવિત્ર હૃદયમાં પેલા સુમ્યા
 આહમણે દેવના અર્ધ રાત્રીએ મંગવાના સં-
 બધમાં જે ભવિષ્ય વાણી ભાખી હતી તે
 વિષે કાંઈ ખોટો વિચાર આવ્યો હતો નહિ,
 ઉપરાંત તેણી જાણતી હતી કે દેવ તેણી ઉ-
 પર પ્રસન્ન થયો છે અને અર્ધ રાત્રીએ તેણી-
 ને સાક્ષાત્ દર્શન દીધાં છે એમ જાણી તેનો
 ધણી ધણો ખુશ થશે અને દેવનું તેણી ઉપર
 પ્રસન્ન થવું તેના માટે માન ધરાવવાનું કા-
 રણ થઈ પડશે.

તે ઢાંગી આહમણ સારી પેડે જાણતો
 હતો કે તેણી ધર્મના ઓડામાં કાંઈ પણ શક
 વિના સારી પેડે દાવમાં આવી જશે, અને
 તેણી તે વખતે જે ઇચ્છા અને લાલસામાં
 હતી તેને વધારે પુણી આપવા માટે અને
 તેણીને વધારે સહેજાઈથી પોતાનો શિકાર
 બનાવી લેવા માટે તેણે તે મંદીરમાં ફેટલીક

ધિકાર પાત્ર તરકટી રમતો. દાળણટરીદીધી.
જે હિંદુઓના મંદિરમાં વારં વાર કરવામાં
આવે છે. કંચનીઓ એટલે નાય નારીઓની
એક અમુક સંખ્યા તે મંદિરમાં આવી, અને
મુર્તિ સમક્ષ નૃત્ય (નાચ) કરવા લાગી, જેમાં
કેટલાક બ્રાહ્મણો પણ સામીલ થયા અલંકાર
પુન્ય લાવનારી મુર્તિની સમક્ષ નૃત્ય કરવા
અને તાળીઓ પાકવા ત્યાં ગુણુ ગાવા લાગ્યા.

આવા લજ્જા ભર્યા નૃત્ય તે સુંદરી કાંઈ
પણ શરમ વિના જોતી હતી. કેમકે તેણી
એમ જાણતી હતી કે, સોમનાથની મુર્તિની
તે ખાસ ભક્તિ અને સેવા છે, અને દેવ આ-
વાજ મોજશોખ અને રાગ રંગમાં મસ્ત ર-
હવાને વધારે પસંદ કરે છે, જ્યારે આવી
ધર્માચક્રીવાળો રાત્રયુત્સવ પુણ્ય થયો ત્યારે
તે ધર્મનું મંદિર ધિકાર પાત્ર દુરાચારના
અપાકમાં બદલાઈ ગયું. જે દીવો બાળકો

(૫૫)

હતો તે એક દમ ઓળવી નાંખવા માં આવ્યો,
અને તેમ મહા મોહટો ઘોર મંદિરમાં ચારે
તરફ અધકાર પ્રસરી ગયો. અથી પેત્રી યુ-
વાન સુંદરી ગભરાઈ ગઈ, જે લોકો પોતાના
દેવની સમક્ષ અસભ્ય, ભુંડાળા, અને અપચિ-
ત્ર કૃત્યો કરના હતા, તે લોકોના હસવાનાં
અને હાનરો ગળામાંથી નીકળતાં હર્ષ અને
આનંદના અવાજો તેણીએ સાંભળ્યાં તેણી
આશ્ચર્ય અને ભય યુક્ત સત્યધ ઉભી રહી.
તેના મનમાં ભય અને ભાસ એવો પ્રસરી
ગયો કે તેણી જે બારીમાં થઈને આવી હતી
તે બારી તરફ પાછી અસવા લાગી, પણ
ઐશ્વર્યામાં એક મધુર ખીલતસ અવાજ તેના
સાંભળવામાં આવ્યો.

“આવ દેવને બેઠીને, તે ત્હારી વાટ જુ-
વે છે, અર્થ રાત્રીનો સમય થઈ ચુક્યો છે
તે તને બેઠવા માટે અંબીરો થઈ રહ્યા છે.”

આ અવાજ સાંભળતાંજ તેનું હૃદય ધડકવા
 લાગ્યું, તેના મનમાં તરત શંકા ઉત્પન્ન થઈ.
 જો કે અવાજને બદલવામાં આવ્યો હતો,
 તો પણ તેની તીવ્ર અવલુ શક્તિએ તેને
 પીછાલુવામાં ભૂત ખાધી નહિં. તે અવાજ
 પેલા બ્રાહ્મણનો હતો. તેના મનમાં એવો
 વિચાર ચમકી ઉઠ્યો કે ખરેખર મને દેવે
 પ્રેરણા આપી કે આ સર્વે ઢોંગ છે. એમ હું
 એકદમ સમજી. હવે તેના મનમાંની સર્વે શંકા
 દૂર થઈ, અને તેને ખાતરી થઈ કે-હું વિશ્વાસ
 ધાતીના પ્રદામાં ફસી છું. આ બાલુતાંજ
 તેનો શ્વાસ રૂંધવા લાગ્યો, તે એક શબ્દ
 પણ બોલી શકી નહિં, તેણી કાંઈ વિશ્રામ
 લેવાની જગ્યા શોધવા લાગી. શોધતા
 શોધતાં તેને લાંબા મુર્તીના આસન ઉપર
 મંડી ગયો, અને તરતજ તેણે નીચડો અવાજ
 બોલ્યો.

“ આવ ! આવ ! આટલો બધો વિશ્વંજ
 શાનો કરે છે, દેવ અંધીરો થઈ રહ્યો છે,
 જેના ઉપર તે રીઝે છે, અને કૃપા કરે છે, તેના
 તરફથી માત્ર તેના હુકમની એકદમ તાબેદારી
 અને સેવા ચાહે છે, વિશ્વંજ ચાહતો નથી.
 લેં આવ ! આ રહ્યો ! ? ?

સુન્દરી—દૂર હઠ ! ઠગારા ! ધુતારા !
 હુન્ન્યા, ઢાંગી ! હું તારા પંદામાં ફસી જાઉં
 એમ ધારે છે ? અફસોસ લેં મહારી સાથે
 વિશ્વાસઘાત કર્યો, જ્યારે મોમનાથનો દેવ સરસ
 માં સરસ અને ઉત્તમમાં ઉત્તમ દેહ ધારણ કરતો
 શક્તિમાન છે ત્યારે એક વૃદ્ધ અને કદરૂપ
 તથા ગેડોળા બ્રાહ્મણનું રૂપ સામાટે તે ધારણ
 કરશે ? મહારં સ્વપનું વહી ગયું છે, તું
 મને બોળી સમજી છેતરવા આવ્યો છે,
 અહિંથી દુર થા, અને મને મૂકી દે. જે
 માણસ પોતાના ધર્મને મશકરી સમજે છે

અને, આવા પવિત્ર સ્થાનમાં ભુંડા અને
ધિઠારપાત્ર કાર્યો કરવા ધારે છે. તેવા
માણસને હું કદી શરણે થનાર
નથી. તેવા માણસનું કદી કલ્પું માન-
નાર નથી, ખરેખર મહાર્ હૃદય પ્રદર્શીત,
થયું છે તેને મહારીઆથનાઓ સાંઝાગી છે અને
તેથી. હું “ લોહ અંગારકા ” ના અંધકાર-
માં, પડનાર અસુરો જેવાના એકના નીચ,
દાસ્યમાંથી મુક્ત થવા પામી છું.

પોતે પોતાની નેમમાં અને િય ધારણા
માં નિષ્ફળ થયો એમ ધારીને, પેલા હુન્ન્યા
અક્ષરે ક્રોધાયમાન યુક્ત થઈ તેને મૂકી દીધી.
તેણી મુર્તીના આસન ઉપર ઝટેલીને
માંફા મોહટા દુઃખમાં ગરકાવ થએલી, ફેલેલી,
વારસુધી ઉભી રહી, એટલામાં એકાએક તે મુર્તી,
ઝેરથી ધડળવા લાગી, તેમાંથી લાખો સાંપના
પંકાટા જેવા લગાનક, અવાળો આવવા

લાગ્યા. તેના નાક, આંખો અને કાનમાંથી
અમિના અંગારા નેરનેર નીકળી નીકળી તેની
આસપાસ પડવા લાગ્યા. જેથી આખું મંદિર
અકચરિત થઈ ગયું અને તેણીની નજરે મં-
દિરનો દરવાજો પડ્યો. તેણી આ સવિ અડચણો
અને ભય હોવા છતાં પણ દરવાજા તરફ દોડી
અને આખરે દરવાજો પહોંચવામાં ફતેહ પામી
તેના ગભરાટથી ગરમ થઈ ગયેલા કપાળ
સ્વચ્છ પવન વાવો લાગ્યા જેથી તેને ડટલીક
શાંતી મળી અને તેનો કાંઈક ભય દૂર થઈ
ગયો. આખરે તે ચીંતા અને આશાભરી ઘેર
પહોંચી. પરંતુ તેનો ધણી ક્યારનોયે પૈર
લોકમાં જઈ ચુક્યો હતો.

મકરણ ૪ થું.

તે હિંદુના મર્ણુ પામતાના અને પેઢા
 લેવમાં એક પગથીયું આગળ વધવાના અને
 બ્રહ્મમાં મળી જવાની લગભગ પોંદડ્યાના
 સમાચાર સર્વે સગાં વહાલામાં અને જાણ
 પીટાણુ વાળાઓમાં પ્રસારી દેવામાં આવ્યા.
 પુરુષો અને સ્ત્રીઓ કુટતાં કુટતાં અને મોહરી
 રાડો પાડી રડતાં રડતાં મર્ણુ પામેલા હિંદુ
 ના ઘર તરફ આવ્યા. કેટલીક સ્ત્રીઓ પોતાના
 વાળ છુટા મુઠી પરજીયાં ગાંધ જાળ્યાં લેવા
 ભાગી. અર્થાત મહા મોહરો કોલાહોલ મચાવી
 મુકયો. આ સમયે વખત પેલી યુવાન સુંદરી
 પોતાના ઘણી સાથેના પોતાના મર્ણુના દુઃખ
 દાયક વિચારોમાં ગરકાવ બેસી રહી હતી.
 પોતાનું જેવી ભયંકર રીતે મર્ણુ નીપજવાનું
 છે તે ભયંકર ભયે દેના મનને ઘેરી લીધું

હતું. ન તે હાથી લાગતી હતી, તેમજ ન પોતાની નજર ઉંચી કરી શકતી હતી.

હથે આપણે જેના વિષે કહી ગયા છીએ તે બ્રહ્મણ મહે ક્રીયા કરવા માટે આવ્યો. પ્રથમ તો તેણે પેલા યુવાનવિધવાના કાનમાં કાંઈ કહ્યું અને તેને કેટલોક દીવાસો અને તેને કેટલોક દીવાસો અને આશા આપી પરંતુ તેણીએ તેના કહેવાને સાંગજ્યુ નહિં. તેણે તેણીને બળતી ચીંતામાંથી બચાવવાની આશા આપી, પરંતુ તેણીએ ધીકાર યુક્ત તેને તરછોડી નાંખ્યો. આથી પેલો લુચ્ચો બ્રહ્મણ યુગ્મરી કાંઈક ગુસ્સે થયેલો પોતાના શીકાર પાસેથી હટી ગયો અને જે ક્રીયાઓ કરવાની હતી તે ક્રીયાઓ કરવા લાગ્યો. બધારે સર્વે સામગ્રી તૈયાર રહી. સાંજના સમયે પ્રથમ ન્હાઈ વનસ્પતીની એકચીરનું લઈ મેણું પામેલાની આંગળીએ બાંધી અને પછી ભોંય ઉ-

પર ગંગાનું ફેટલુંક પાણી છાંટી પોતાના
 દેવોની પ્રાર્થના કરવા અને વિચીત્ર પ્રકારે
 પગે લાગવા માંડ્યો. આ પ્રાથનામાં, મર્ણુ
 પામેલાના સગાં બહાલાઓ, ભવિષ્યમાં તેને
 સુખ મળે એવલા માટે શામીલ થતાં હતાં.
 આ વ્યારે તેઓના ધર્મના કરમાન મુગ્ધા
 હ્યા પ્રદારની ક્ષીયા પુરી થઈ રહી ત્યારે મં-
 દિરમાંથી ફેટલીક સગલી અને અમુક વન-
 સપતિ ભાગી મુઢાંતી માસે જુદી જુદી ચાર-
 જગ્યાઓએ મુકવામાં આવી. મર્ણુ પામેલાના
 ફેટલુંક સયાબહાલાઓ આ અગ્નીમાં સુક
 યાજ્ઞ નાખવા લાગ્યાં, આ દરમીયાન પેલો
 આત્મણુ પ્રાર્થના કરવામાં અને મંત્ર જાપ
 આણવામાં રોકાશેલો હતો. પરંતુ મર્ણુ ક્રિયા
 એમાંની એક િંગા ક્રીયા કરવા માટે તે મું-
 લ ભણતો ભણતો અટકી પડ્યો. પુષ્પોથી
 શ્રંગારેલી એક ગાય તરતજ ત્યાં દાખલ કર-

વામાં આવી અને આ પ્રસંગને મળી પામે-
 લો માણસ પેલા ભવમા નથી અવસ્થા ન-
 પામે એટલા માટે અપેક્ષા કરનામાં આવી.
 પ્રભુને પણ તેઓને કાંઈ પણ આચંકા આ-
 ધા વિના જોઈ પરલોકમાં પણ તેના જાપનું
 જ કાંઈકે હોયની ! તેમ વચન પૂરક કહી-
 કે મહારી પ્રાર્થના અને સ્તુતિ કદી સફળ
 થશે વિના રહેતીજ નથી તમે નચિંત રહો,
 જો બ્રહ્માં મળી જવા લગલગ પોંહ્યો જશે
 કીયાઓ પુરી થઈ રહી તે પેલનાં કટલીક
 બીજાં ભેટો પણ તેને આપવામાં આવી હતી.
 ત્યાર બાદ પ્રાયશ્ચીતની કીયા કરવામાં આવી.
 પછી તેના મડદાને નહવડાવવામાં આશ્ચર્ય
 અને તેના કપાલ ઉપર, તેણે અને ગેર હત્યા
 દીના મિશ્રણ વડે તેની જાતની નિશાની કર-
 વામાં આવી. પછી તેના મળુનો અંગ્રી
 (કફન) પહેરાયો અને તેના મોહામાં એક

સોપારી ધુસેડા જેવાં નાનાં નાનાં પત્રી તેના ચેહ
રા ઉપર સળીને મીઠાં મીઠાં નદાની પટીને
ચીરી તે વડે તેના જે અડદા બાંધવામાં
આવ્યા અને પછી મઠમાં ઉપર સંદલ ચોપડ
વામાં આવ્યું પછી તે મઠદાને રાતાં લુગડાંથી
ઢાંકેલી અને પુષ્પોચી શુશોભિત બનાવેલી
પાલખી ઉપર બેસાડી દીધું.

પછી ઘરની દીવાંડમાં મોહટું બાકું
પાડી તેમાંથી મુઠદાની પાલખીને ઘર બહાર
લઇ ગયા અને પછી તરતજ તે બાકાંને
ચણી લીધું જ્યારે પાલખી બહાર આવી ત્યારે
પ્રકાર પ્રકારના વાગ્ન વગાડવા શરૂ કર્યા અને
તે મોહટો શોરબકાર કરી મુક્યો. જ્યારે
આ સર્વે તોશાન શમશાનમાં પહોંચ્યું ત્યારે
પાલખીને ભોંય ઉપર મુકવામાં આવી અને
ત્યારે દીશાંએ ચાર ખોલણ પાડી, મૃત્યુ લો
કમાં રહેતાં આકાશ ગામી આત્માઓની મહે

રખાની પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓને ચોખ્ખા છ-
ત્યાદીનું બળીદાન આપવામાં આવ્યું.

મડદામાં કાંઈપણ જીવના ચિન્હ જાણી
રહ્યા છે કે નહિ એ જોવા માટે તેના નાક
ઉપર ચીમટી દેવામાં આવી, કારણ કે, હી-
દુઓ, જે કે તેઓના અત્યુત્ત બીનાઓ ધ-
ડી કાઢનારોએ એવો કાંઈ દાખલો નોંધ્યો
નથી તોપણ એમ માને છે કે, મડદાઓ
સજીવન થઈ શકે છે. પછી તે લાશના મા-
થા ઉપર પાણી રેડી, જે કદાચ મડદું બે
શુધ્ધિ અને મુરજાગતમાં હોય તો જાગી
ઉઠે એટલા માટે વળી પાછાં રણુશીંગડા અ-
ને દોલ, વાળનો શોર બંધાર કરવામાં આ-
વ્યો. જ્યારે તેઓને ખાત્રી થઈ ગઈ કે અ-
રેખર મડદામાં જીવ જાણી રહ્યા નથી ત્યારે
તેને ચેહની પાસે લઈ ગયા અને તે ચેહની
પાસેથી જગ્યામાનાં મલીન પદાર્થો ખસેડી

તેને ગંગાના પાણીના વડે ઘોષ નાખવામાં આવી, આ પ્રકારની ક્રિયા પણ અનહદ મંત્ર, જંત્રની જપનાઓ સાથે કરવામાં આવતી હતી.

આ સરવે ક્રિયાઓ કરી રહ્યા બાદ તે મડદાને એ પથર ઉપર મુકવામાં આવ્યું કે જે અગ્નીદાહ કરવાની જગ્યા હોય છે. આ પથર હરીશ્વંદ્ર રાજના સ્મરણાર્થે ઉભો કરવામાં આવેલો હોય છે. હરીશ્વંદ્ર એ એક મહા મોહટો સદ્ગુણી રાજા હતો. પરંતુ દેવ-યોગે તેને એક ઢેડોના સરદારને ત્યાં ગુલામી કરવી પડી હતી. આ ઢેડીઆઓના સરદારે સ્મશાનની સંભાળ લેવાનું અને મડદાંઓને બાળવાનો વેરો ઉધરાવવાનું કામ સોંપ્યું હતું. અહિં પણ કેટલાક મંત્ર જંત્ર ભણ્યા પછી, બાળવાનાં વેરા તરીકે તેઓએ પેલા હરિશ્વંદ્રના પથર આગળ કેટલાક તાંબાનાં

પૈસા, નવા હુગડાનો એક કડકો, અને એક મુઠી ચોખા દાટયા. ઢેડોમાંનો એક તે સ્થાનની સંભાળ રાખતો હતો. તે હરિશ્ચંદ્રના પથરની પાસે ગયો, અને બોલ્યો કે, બેરો સીધો છે. હવે શું બાળવાની રજા આપું? હવે પાલખીને પાછી મોકલી દેવામાં આવી. અને મડદાના નખ અને વાળને સાવચેતીથી કાપી નાખવામાં આવ્યા અને એહને તૈયાર કરવામાં આવી, સુખડના લાકડાઓની ચીતા ખડકવામાં આવી હતી. કેમકે હિંદુઓ તેને ધર્મિત્ર ગણે છે. હિંદુઓમાંનાં જે શ્રીમંત હોય છે. તેઓજ સુખડના લાકડા વાપરે છે. અને સામાન્ય સમુહ વડ ધત્યાદીના લાકડા વાપરે છે. હવે ચીતા ઉપર મડદાને મુકવામાં આવ્યું, અને તે પરલોકમાં પુરતા ખોરાકની સાથે જઈ શકે એટલા માટે તેના હાથમાં મોહમાં અને કાનમાં ચોખા

માખણ અને દહીંના લોંદા મુકવામાં આવ્યા
આવી રીતે તે ક્રિયામાંનો અમુક ભાગ ખુલ્લો
થયો. જો કે આ કામ ઘણીવાર ચાલે તેવું
અને કંટાળા ભર્યું છે. તો પણ હીંદુઓ તે-
નાથી લગારે કંટાળતા નથી. તેઓનાં શાસ્ત્ર-
માં તે સંબંધે જે જે ફરમાનો છે તે સરવે
પુરીથી બાંધવી લાગે છે.

આ હીંદુના મરણની સવારે સુલતાન
મહેમુદ ગઝનવીના ચઢી આવવાના ભયની
સુચના અને સમાચાર ચારે તરફ પ્રસારી
દેવામાં આવ્યા હતા. અને આ સમાચાર ખ-
રા હતા. મહેમુદ ગઝનવીએ ત્રીસ હજાર યો-
ધાઓ સહીત સોમનાથના કિલ્લાને તરતજ
જો ઘેરો ઘાલ્યો હતો, તેથી સાંખીત થઈ ગ-
યું કે આવું મોટા ભયે તેઓની ક્રિયાઓમાં
કાંઈ ભંગાણ પાડ્યું હતું નહિ, મહા મોટા
શુરવીર યોદ્ધાની સરદારી હેઠળના લશ્કરે

શહેરની આસપાસ જે ઘેરો બાંધ્યો હતો. તેનો કોખના ચેહેરાપર ભયચટ્ટીક પણ જણાતો હતો નહિ. તેઓ પોતાની સોમનાથની મુર્તી ઉપર પુર્ણ વિશ્વાસ રાખતા હતા, અને મનમાં ખાત્રી પુર્વક એમ સમજતા હતા કે, જે મુર્તી પોતાનાં ક્રોધની વીજળીથી મુસલમાનોને હમણાં હાલ બાળીને ભસ્મ કરી નાખશે. અને એવી રીતે આપણને તેઓના જીલમમાંથી બચાવી લેશે. સોમનાથની દીવાલોમાં વિજયી મહેમુદના નામનો શોર બકોર થઇ રહ્યો હતો, અને તેનાજ નામના ચારે તરફ પડ્યા પડતા હતા. અને મુર્તી ઉપર આસ્થા રાખી જે લોકો કિલાઓ પર આવ્યા હતા. અને મુસલમાનોને શ્રાપ દેતા હતા, તેઓના અવાજને અને તેથી થયેલો મેદો કાલાહન સંભાળતો હતો.

જ્યારે તે મરણ પામેલા હીંદુને બાળવાની સર્વ ક્રિયાઓ આજતી હતી, ત્યારે પેલી યુવાન સુંદરી પોતાના પ્રિયમાં પ્રિય પતીના મરણના શોકમાં તથા તેના મરણથી તેના પર જે આફત પડવાની હતી, તેના શોકમાં ગરકાવ હતી, તેણી ઘણી ધર્મ ચુસ્ત અને પોતાની પ્રજાને પાળવામાં ઘણીજ ઉત્સાહી હતી, તેથી તેણે પોતાના પતી સાથે બધી મરી સતી થવાનો દ્રઢ નિશ્ચય કરી લીધો.

તેણીનો ઘણી ચીતા ઉપર મુકી ચુકાયો હતો. અને જે ભક્તિ ભાવના તેણીને માનતા શીખાડવામાં આવ્યું હતું. તે પ્રમાણે સ્વર્ગમાં તેણીને પોતાના સહવાસમાં નીરંતર રાખશે. તે પતિ પ્રત્યેની પુર્ણ ભક્તિ ભાવના સીધ્ધ કરી આપવાની સર્વ સામગ્રીઓ તૈયાર હતી. અને તેણીની રાહ જોવામાં આવે છે. એ કહેવા માટે પેલો પુનરુત્થાન તેની પા-

સે ગયો. અને તેણીને દીલાસાનાં શબ્દોમાં
કાંઈ પણ ન કરવાનું કહ્યું.

પુંજરી—તને બાળીને ભસ્મ કરી ના-
ખવામાં આવશે નહિ. તું મારા ઉપર વિ-
શ્વાસ રાખ, વધારે પ્રકાશીત લોક (સ્વર્ગ)
માં તું જાય, કે જેનું (શાસ્રમાં) માત્ર
વચન આપવામાં આવ્યું છે. અને તેની કાં-
ઈ ખાત્રી નથી. તે પહેલાં આ સંસારી સ્વ-
ર્ગનું સુખ મહાલલા માટે હું તને બચાવી
લઈશ.

સુંદરી—તું શું બોલે છે તે હું કાંઈ સમ-
જી શક્તી નથી. મહારા નસીબમાં જે કાંઈ
લખેલું છે તે થનારું છે. મહારો નાશ એ
નક્કી છે, એમાં કાંઈ ફેર પડનારો નથી,
મહારા પ્યારા પતિ-નો આત્મા જે દશામાં
દાખલ થવા નિર્માણ થયો છે તે દશામાં મહારો
આત્મા પણ તેની સાથેજ દાખલ થાય એટ-

લા મારે મહારે મહારા પતિની સાથે ચીતામાં
જળ્યા વિના છુટકોજ નથી.

પુજારી—પણ શું તું આ અગ્નિમાં
જળી મર્યું પામવાને ઉડાવી દેવા ચાહતી
નથી.

સુંદરી—મહારાથી તે કેમ ઉડાવી દેવાય ?
જ્યારે તે આજ્ઞા મારે શીર એક વધારે
નિપુણ અને ન બદલાય તેવી ઇશ્વરી ઇચ્છા-
એ મુકી છે ત્યારે હું તેને કેવી રીતે પાળ્યા
વિના રહી શકું ?

પુજારી—ત્યારે જીવવાની ઇચ્છા છે ?
જો એમ હોયતો બોલી દે, એ બધાનો રસ્તો
થશે ?

સુંદરી—જો મહારા પતિની સાથે મહારે
મર્યું પામવું જોઈએ એવી મહારી ફરજ હોય
તો હું કોઈ પણ પ્રકારે આ સંસારમાં જીવ-
વા ચાહતી નથી.

પુખરી — જ્યોતિષી ત્હારી ત્હારા પતિ સાથે મણુ પાનના પાણીને હોય નહિં ત્યાં સુધી ત્હારે મણુ પાનના પાણીએ, એ ત્હારી પ્રજા નથી. જો તું પાણી ક શરતો પાળીશ તો દેવ તને ત્હારા પુત્રપુત્રીમાંથી મુક્ત કરશે.

સુંદરી — તે શરતો શું છે ?

પુખરી — જે તું કરે તેને તેની સેવા ચાકરી ને દેવે પાનના પાણીને અને તેના જલ્લામાં તેને અઘોઢિક સખાને પીવું, અને પોતાનો પ્રતિનીધિ બનાવ્યો તેને પાનના પાણી આ પ્રતિનીધિની સાથે પાનના પાણીમાં પડીશ તો તું તાહરી એ પ્રજામાંથી મુક્ત થઈશ અને પછી તું તને એ પાનના પાણીમાં સ્થાનમાં લઈ જઈશ કે જ્યાં તું જઈશ ત્યાં દીવગીરીનું નીશાન જોઈશ ત્યાં તું જઈશ ત્યાં અનુપમ પ્રેમના ફળનું સુખ મળશે ત્યાં તું જઈશ.

સુંદરી — હજારો વર્ષો પહેલાં તું મને

હંગી શકે તેમ નથી. મને ચિતા ઉપર મ્હારા ધણીની સાથે બળીમરવા જવા દે. અને પછી-
તું જોઈશ કે એક નીમક હલાલ અને વફાદાર
હિંદુ વિધવા પોતાના પતિની સાથે કેવી રીતે
બળીને સતી થાય છે. !!

પુજારી—જ્યારે સુખ પામવું ત્હારા
હાથમાં છે ત્યારે તું બળી મરવાનું દુઃખ શા
માટે માથે વહોરી લે છે. ?

મુંદરી—એટલા માટે કે એક દુષ્ટ નિય
એને લંપટ બુઢ્ઢાની સાથે જીંદગી ગાળવા ક-
રતાં પોતાના પ્રીયપતિની સાથે મર્ણુ પામવું
તે મોટામાં મોટું સુખ અને અૈશ્વરી બક્ષીશ
છે. નીચ ! હું તને ધિઃકાર છું, મને ચીતા ઉપર
લખ્ખ.

પાપી પુજારી તેના આ શબ્દો સાંભળી
ચુપ થઈ ગયો; તેણે તેના ઉપર ક્રોધ અને
ગુસ્સાની નજર કાઢી.

સુંદરી—' પાપી ! મહારી સામે શું જીવે છે ? હું તારાથી ડરતારી નથી મહારા નસીબમાં જે લખ્યું । હશે તેજ થશે. મને ચીતાની પાસે લઇજા. જેને તું પિઠ્ઠા રે છે તેને દેવ પસંદ કરશે.

પછી તેણીએ સાં જોકડી થએલી સ્ત્રીઓને બોલાવીને કહ્યું કે હું મહારા પતિની સાથે ચીતા ઉપર બળવા તૈયાર છું. આથી પેલો પુગ્ગરી આહમણુ તે સર્વેની હાજરીમાં કાંઈ બોલી શક્યો નહીં અને તેની પ્રાથમિક (શરૂઆત)ની ક્રીયાઓ કરવા તૈયાર થયો.

પ્રકરણ ૫ મું.

જે ભોગ તેણીને આ સંસારની જંજળ અને વિટંબણાઓથી મુક્ત કરી સ્વર્ગમાં તેના પતિની સાથે અનુપમ સુખ મહાલવા લઈ જનાર હતો, તે ભોગ આપવા માટે હવે તેણી સજ્જ થઈ ગઈ, તેણીને કુલોથી શ્રંગારીને ધરના આંગણામાં બેસારવામાં આવી. તાંસા દોલ અને રણસીંગડા તથા ઝાંઝોના મોહટા મોહટા અવાજો થવા માંડ્યા. તેણીએ પોતાના બન્ને હોઠની વચમાં એક સોપારીનો ગોળો મુક્યો; અને મુક્તી વખતે સોમનાથની મુર્તિનું નામ લીધું. પછી તેણીએ પોતાના ગળાને, માથાને, અને હાથ ઇત્યાદીને પોતાના સર્વે જવાહેરો અને ધરેણાથી શણગારી જાણે લગ્ન ક્રિયા કરવાની તૈયારી હોયની ! એવો પાંશાક પહેર્યો.

પછી તેણી તેણીની સાહેલીઓ સાથે તથા સગાબહાલા અને વાળગાળના અવાળેની વચ્ચે શમશાન તરફ ચાલી. આ વરમોડાની સાથે બીજા ધણા પ્રાહમણો હતા. અને તેમાં પેલો છુચ્ચો પ્રાહમણ પણ હતો. અને તે તેની બાજુએ ચાલતો હતો અને તેને ધીરજ દેતો હતો અને કહેતો હતો કે, ગભરાઈશ નહિ. આ દુન્યામાં તહાર નામ અમર રહેશે. અને પરલોકમાં કદી પણ ન અનુસવ્યું હોય તેવું સુખ પામીશ. સ્વર્ગમાં તને સીતા, જેવું માન મળશે, અને ત્યાંનો કાંઈ દેવતા તેં જે જે મુસીબતો સહન કરી છે તેના બદલામાં તહારી સાથે પ્યારમાં પડશે. હવે તેઓએ આ દુલ્હાગી અબજાને કાંઈ પ્રવાહી પદાર્થથી ભરેલો એક પ્યાલો આપ્યો. જે તેણી પી ગઈ થોડીવાર પછી તરતજ તેણીએ જે કાંઈ પીધું હતું તેનો અસર પ્રગટી નીકળ્યો, તેણી

ની આંખો ચમકવા લાગી, અને તેણીમાં એ-
વો જોશ આવી ગયો કે તેણી એકદમ ટટાર
ઉભી થઈ; પોતાના ગુલામી ગાત્ર સહિત આ-
મ તેમ નજર નાંખી; પેલા બ્રાહ્મણ તરફ
ધિકારની નજર નાંખી, પોતાના પતિની લાશ
ને જે ચીતા ઉપર મુકી હતી તે તરફ ઇસારો
કરીને કહેવા લાગી.

સુંદરી— શું તું એમ ધારે છે કે, હું
સર્વદાનું સુખ મુકીને આ સંસારમાં રહેવા
માટે આ ચિતામાં મહારા પતિની સાથે જ-
ળીને સતી થતાં લગારે આંચકા ખાઈશ ?
નહિં, નહિં, તું મહારી કીર્તીને જોઈશ.
મહારો આત્મા ઉડીને એ દેશમાં જવા તૈયાર
થઈ રહ્યો છે કે, જ્યાંના લોકો કદી મર્ણુ પા-
મતા નથી. હું પેલા વાદળાઓમાં મહારો
આત્મા નિરંતરના સુખના ઘરમાં લઈ જવા
માટે આવેલા દુતોને જોઈ છું. શું તું મને

એવા મુખથી દુર લઇ જઇ શકોશ? જા, જા, દુર થા, અને એક પણ શબ્દ બોલ્યા વિના મારી નજરો આગળથી ખસી જા.

હવે તેણી તદ્દન ચુપ થઇ ગઇ. તેણીના સગાબહાલાં તેણીના આપુજ્ય મય અને કીર્તિ મય કૃત્યથી કેટલાં ખુશ થયા છે, એ દર્શાવવા માટે તેણીની પાસે આવ્યા. આ જગ્યાએ અસંખ્ય લોકો એકઠા થયા હતા. જેઓ ઉપર તેણી દયા અને કૃતેહ ભરી નજરથી જોતી હતી. પ્રાથમિક ક્રિયાઓ થવી શરૂ થઇ ગઇ. તેથી સર્વે વાળગાળાં ચુપ થઇ ગયાં, અને ચારે તરફ અલૌકિક ચુપકીદી અને શાન્તી પ્રસરી ગઇ.

ખીલતી અને શરૂઆતની ભર જુવાનીમાં આવેલા શરીરને આવી દયાજનક રીતે આળી નાંખવા માટે તેણી હવે ચીતાની તરફ આગળ વધી. આહમણે તેણીની આસપાસ

વિંટળાઈ ગયા. અને તેણી હિંમત હારવા ન
 પામે એટલા માટે દિલારો આપવા અને અ
 ને તેણીને શુર ચઢાવવા, તેની બહાદુરીના
 ગીત ગાવા લાગ્યા. બ્રાહ્મણોની આવી હીલ-
 આલથી બળી મરવાની તેની નેમ અને હિંમત
 તને વધારે ઝૂંટી મળી. તેણીને ચીતામાં બ-
 ળવા જવાની શુભ ઘડી આવી પોહ્યી છે,
 એમ તેણીને કહેવામાં આવ્યું. આથી તેણીની
 હિંમતમાં કાંઈ ફેર પડ્યો હોય એમ દેખાયું
 નહિં. તેણી ચીતાની પાસે ગઈ અને ઇશ્વર
 ની પ્રાર્થના કરવા માટે થોડુંક આકાશ ગમ
 જોતી ઉભી રહી. અને જેવી તે ચીતામાં પ-
 ડવા જતી હતી તેવામાં તેની સમક્ષ તેનું
 પેલું બાળક મુકવામાં આવ્યું; બાળકને જોતાં
 જ તેના મનમાં માતાનો પ્રેમ ઉભરી આવ્યો.
 પ્રેમની કુદરતી લાગણીઓ પ્રગટી તીકળી,
 તેણે તે બાળકને પોતાની છાતી સાથે ચાંપી

દીધું; તેની આંખોમાંથી મોતી જેવા આંસુ
 ઝોા ડબડબી પડ્યાં, તેનું હૃદય ધડકવા લાગ્યું.
 પણ બળ્યા વિના છુટકોજ નથી, એ સ્મરણે
 તેની હિમ્મત પાછી આણી આપી, તેના
 આંસુ રોકાઈ ગયા. અને તેના ચહેરાએ
 પ્રથમ જેવું ખુશીનું રૂપ ધારણ કરીધું. જાદુ-
 મણી બળતી મશાલો સહિત આગળ વધ્યા.
 તેણીએ પોતાના બાળકને સુગંધ કરી પોતા-
 ની એક દારીના હાથમાં આપી દીધું જેને
 તેની નજરો આગળથી તરતજ દુર લઈ જ-
 વામાં આવ્યું, આ વખતે તેણીની પાસે સર્વે
 સગા વહાલા આવ્યા જેઓ તેણીએ છેલ્લાં
 પ્રણામ કર્યા. તેણીએ તેઓમાં પોતે પહેરેલા
 સર્વે ઘરેણા વહેંચી આપ્યા અને તેઓમાંના
 દરેકને ભેટી તેઓથી જુદી પડી. સગાવહાલાં-
 ઓ તેણીને મોતના અધિકારીઓના હાથમાં
 મુકી ચાલતાં થયા..

જ્યારે તેણી ચીતા ઉપર ચઢ્યા સજ્જ થઈ ત્યારે એવી શાંતી પ્રસરેલી હતી કે કોઈ ના મોહકામાંથી એક અક્ષરે નીકળતો નહોતો. સર્વેજણ સ્તબ્ધ પુતળાંની પેઠે જોયા કરતાં હતા. કેટલીક પ્રાથમિક ક્રિયાઓ બ્રજવી લાવ્યા પછી પેલા બ્રાહ્મણે ઇશારો કરીને કે તરતજ તેણીએ પ્રથમ આકાશ સામે જોયું અને પછી તરતજ ચીનામાં કુદી પડી. અને પોતાના પતીના શબને વળગી પડી અને જો તજોતામાં ભડકાઓ અને ધુમાડામાં એવી ગુચાઈ ગઈ કે તેણી લોકોની નજરોથી છુપી ગઈ.

તેણીની અત્યંત વેદનાના અવાજો સાંભળવામાં ન આવે, એટલા માટે જ્યારે આગ સળગાવવામાં આવી હતી અને તેણી અંદર કુદી પડી હતી ત્યારે ઢોલ તાંસા અને ખુ-ગલના બેહુદા અવાજો કરવા શરૂ કરીયા હતા.

તે સળગતી ચીતા ઉપર ઘી રેડવામાં આવ્યું હતું જેથી આગ એવી ઝડપથી સળગી ઉઠી કે જ્વેતજ્વેતામાં ત્યાં મુડદાઓની ભસ્મ વિના ખીજું કંઈ રહ્યું નહિં, પછી છેવટે ત્યાં એક ઠાં થએલા લોકાએ પોતપોતાના ઘરનો રસ્તો લીધો.

જ્યારે ધર્માંધ પણાનું આવું દયા જનક કૃત્ય થઈ રહ્યું હતું ત્યારે સોમનાથનો કીલ્લો સખ્ત ઘેરામાં હતો. તો પણ તેઓ આવા દયાજનક કૃત્યથી લગારે પાછા હઠ્યા હતા નહિં, જ્યારે મુસલમાનોએ ઘેરો ઘાલ્યો હતો ત્યારે સર્વે મેહલ્લાના રેહનારાઓ મુસલમાનો ને પાછા હટાવવામાટે કીલ્લાપર ચઢ્યા હતા. પરંતુ તેઓએ મુસલમાનોના લશ્કરની ગોઠવણ અને ક્વાયદ જોઈને છક્કા છોડી દીધાં હતાં અને એવા ડરી ગયા હતા કે તેઓને સહી સલામત રેહવું મુશ્કીલ

લાગ્યું, અને તેથી કીલ્લાને છોડી ટોળાખંધ
 સોમનાથના મદિરમાં આવીને ભરાય ગયાં.
 અને મુર્તિની આમળ પગે લાગી લાગીને મુ
 સલમાનોના હાથમાંથી સહીસલામત બચવાની
 પ્રાર્થનાઓ કરવા લાગ્યા. ઘણાં લોકોએ રડ-
 તાં રડતાં, જે મુસલમાનોને પાછા હઠાવવામાં
 આવશે તો અમુક પ્રકારની ભેટ ચઢાવવાની
 બાધા માની પરંતુ પેત્રી મુર્તિએ તેઓની કે
 ઇ આજીઁ કિંવા વિનંતી કે પ્રાર્થના સાંભ-
 ણી નહિં, કિલ્લાના ધુરજોને હિંદુ રક્ષકોથી
 ખાલી જોઈને મેહમુદે પોતાના લશ્કરને સી-
 ડીઓ લગાવી ઉપર ચઢવાનો હુકમ આપ્યો.
 તરતજ મુસલમાનોએ સીડીઓ લગાવી અ-
 દલાહો અકબર અદલાહો અકબર (અ-
 દલા મહાન છ) બોલતાં બોલતાં કિલ્લાની
 દીવાલો ઉપર ચઢવું શરૂ કર્યું. જે થોડા
 ધણા હિંદુઓ કીલ્લા ઉપર હતા તેઓએ

સખત સામનો કીધો. અને તેઓ નિરાશાથી જંગલી બની ગએલાં મુસલમાન સીપાહીઓ ઉપર એવા ધર્શી પડ્યા કે, જે સીપાહીઓ સીડીઓ ઉપર ચઢતા તેઓને ઉંધે મસ્તકે નીચે ફેંકી દેતા. હુમલાના અવાજોનો શોર બકાર થવાથી જે હિંદુઓ દીવાલો છોડી પોતાની મુર્તિઓને પ્રસન્ન કરવા માટે મંદિરમાં ગયા હતા તેઓ સર્થે પાછા આવ્યા અને મુસલમાન સીપાહીનો સામનો કરવા લાગ્યા. મુસલમાનો તેઓનો આવો જોશ જોઈને તથા પોતાની કાંઈ યુક્તિ શાવતી ન જોઈને પાછા હટી ગયા,

બીજે દિવસે સવારે વળી હુમલાનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. પણ તેથીએ મુસલમાનોને કાંઈ લાભ થયો નહિ. જ્યારે મુસલમાનો દીવાલો ઉપર ચઢવાનો નિશ્ચય કરતા ત્યારે ત્યારે હિંદુઓ તેઓને ધક્કા મારી મારીને નીચે ફેં

ક્રી દેતા. હીંદુઓએ પણ પ્રતેહ પોતાના પક્ષ
માં હોવાથી ઉશ્કેરાઇ જઇને અંતઃકાળ સુ-
ધી ક્રીસ્તાનું રક્ષણ કરવાનો નિશ્ચય કરીએ
તેઓ એમ સમજ્યા કે હવે તેઓની વિનંતી
ઓ અને પ્રાર્થનાઓ સાંભળી છે. અને તેથી
તે મુસલમાનોને પ્રતેહ પામવા દેશે નહિ. મુ-
સલમાનોને ક્રીસ્તા ઉપર ચઢવા ન દેવામાં
ફતેહ પામવાથી તેઓ અળીદાન લઇ લઇને
મુર્તીની સમક્ષ ગયા. અને અનહદ ભેટો ચઢા-
વી, જે મુર્તીએ સ્વીકારી લીધી.

ધૈરા અને હુમલાનું આવું પરીણામ આ-
વ્યું જોઇને મેહમુદ ધણે ગભરાઇ ગયો; જે
કામ કરવું તેણે ધાર્યું હતું તે કામ કરતાં
લશકર પાછું હડે છે એ જોઇને તેને દીલગી-
રી થઇ, પરંતુ તે હીમ્મત હાર્યો નહિ તેણે
સામનાથને પ્રતેહ કરવું અથવા તેની દીવાલો
આગળ મરણ પામવું એવો નિશ્ચય કરી

કીધો.

પાછા હુમલાઓમાં નિષ્ફળતા પામવાથી તેનું જે લશકર નિરાશ થઇ ગયું હતું તેને દીલાસો આપવા માટે અને તેમનો વિશ્વાસ મેળવવા માટે કેટલાક દીવસ સુધી તે શહેરની બહાર ચુપ બેસી રહ્યો અને બીજો એક હુમલો કીધો નહિ.

મુર્તિ પુજકો મુસલમાનોને કીલ્લાઉપર નહીં ચઢવા દેવામાં જે પ્રતેહ પામ્યા હતા તેથી ઘણા મગરૂર બની ગયા હતા અને જે શત્રુથી તેઓ એટલા બધા ડરતા હતા તે શત્રુને હવે ધિક્કારવા અને બાયલા ગણવા લાગ્યા. મુસલમાન પ્રત્યે હીંદુઓ કેટલો તિરસ્કાર અને ધિક્કાર ધરાવે છે તે પ્રત્યક્ષ દેખાડવા માટે એક હીંદુ, કીલ્લાની દીવાલ ઉપરથી દોરડાં વડે બહાર નીચે ઉતર્યો. અને શત્રુની છાવણીમાં મહેમુદના તંબુની પાસે જઈ તેની સામે

ઉભો રહી મેહમુદને નીચ્છળતા પામ્યો હતો તે માટે તેને ધિક્કાર ત લાગ્યો અને અવિશ્વ વાણી તરીકે કહેવા લાગ્યો કે બીજો સુર્ય ઉગશે એટલે કાલે સહવાર પડશે તે પહેલાં સોમનાથની મુર્તિ મુસલમાનોનાં દરેકને પોતાના ક્રોધથી આળીને ભસ્મ કરી નાંખશે. પ્રથમતો, તે દીવાનો છે એમ ગણવામાં આવ્યું પરંતુ જ્યારે તે બેઅદબી કરવામાં લદ્દ બહાર નીકળી ગયો ત્યારે મેહમુદનો એક સીપાહી તેને સાંખી શક્યો નહિ; અને તેને પકડીને મહેમુદની રખડ લઈ ગયો. મેહમુદે તેને પૂછ્યું.

મેહમુદ—તું કહેરને તજી અહિં કેમ આવ્યો ?

હિંદુ—તમે પવિત્ર મંદિરને જે અપવિત્ર કરવાની નેમથી આવ્યાછો તેથી અમારો દેવ ધણો ક્રોધાયમાન થયો છે અને તે તમને કાલે સવાર પહેલાં આ પૃથ્વીની સપાટી ઉપરથી

સાફ કરી નાંખશે. એ ખબર આપવા માટે આવ્યો છું, જેઓ સોમનાથની મુર્તિના ખાસ રક્ષણ હેઠળ છે તેઓને કાંઈ પ્રકારનું દુઃખ દેવામાં તું કેટલો અશક્ત છે તે દેખાડવા માટે આવ્યો છું. હું હમણા જન્મિત છું અને તમારા માટે એક આદ્ય તૈયાર કરું છું જે તમારું આ પૃથ્વી ઉપર નામ નિશાન પણ રહેવા દેશે નહિં.

મહેમુદ—કદાચ તું અહિં આથી પાછો જઈ શકીશ નહિં કે મારા માટે આદ્ય તૈયાર કરી શકે. હું તને હમણાજ દેખાડી આપું છું કે મુર્તિના ઉપર વિશ્વાસ અને આધાર રાખનારાઓની કેવી અવદશા થાય છે ! હું તને તહારા કિલ્લાઓની સામે ફાંસી દઉં તો તે વિશે તું શું કરી શકીશ ?

હિંદુ—જે શત્રુએ તને પોતાનું બળ દેખાડી આપ્યું છે અને તને કિલ્લા ઉપર

અઢવા દીધો નથી તે શત્રુના વેરથી તું બચીને
ક્યાં જવાનો છે ? હું ત્હારી ધમકીની કાંઈ
દરકાર કરતો નથી. મરવું તે અમારી કાંઈ
હકીકતમાં નથી. હુંતો મર્ણુ પામીને સર્વદાના
સુખ પામવા માટે બ્રહ્મની પાસે જઈશ અને
તું જે મહાન દેવના સેવકને મારીશ તે મહા-
ન વેરને પાત્ર થયેલો અને તેના આપમાં
ફસાયેલો રહીશ. જે આપ તને સંસાર અને સ્વર્ગ
એ બન્નેના સુખથી નિરાશ અને દુર રાખશે.

મેહમુદે આ સાંભળીને પોતાના પહેરગીર
સીપાહીઓમાના એકને કહ્યું કે, “પેલા ઝાડ
ઉપર આ દીવાનાને ફાંસી લઈ દે.”

મેહમુદનો આ હુકમ સાંભળીને પેલો
મુર્ખ હિંદુ બોલ્યો કે તું મને મારતો નથી
પણ સ્વર્ગમાં મોકલે છે અને તેનું વેર લેવા-
માં આવશે. તું મદારા પ્રાણુ લઈ શકીશ પરંતુ
ઈસ્લામ ધર્મને અને ઈસ્લામ ધર્મના પાળનારા-

એને મહારી ધિક્કારવાની વૃત્તી અને શક્તિ
તું છીનવી શકીશ નહિં.

મેહમુદના ઇશારાથી કેટલાક સીપાહીઓએ
તેને પકડીને પાસેના ઝાડ ઉપર કે જે કીલ્લાની
સામે હતું ફાંસી દઇ દીધો. પેલો હિંદુ ખુશ
થતો થતો ફાંસીએ ચઢ્યો કીલ્લા ઉપરથી બીજા
હિંદુઓએ તેને ફાંસી ચઢતાં જોયો તેથી તેઓ
મુસલમાનોને જેમ મોંઢમાં આવ્યું તેમ બો-
લવા મંડ્યા. જ્યારે તેના પ્રાણ રમી ગયા ત્યારે
તેને ઝાડ ઉપરથી નીચે ઉતારી લેવામાં આવ્યો
અને તેનું માથું કાપીને સોમનાથના કીલ્લામાં
નાખવામાં આવ્યું જેને હિંદુઓ સોમનાથના
મંદિરમાં લઇ ગયા.

પ્રકરણ. ૬ હું.

પેલા હુઆ બાહ્ય પેલી સુંદરી ચીતા-
માં કુદી પડી તે પહેલાં એવા પ્રકારનું કાવતરું
રચી રાખ્યું હતું કે, તેણી ચીતામાં પોતાના
પતિ સાથે બળવા પામે નહિ. જ્યારે તે વિ-
ધવા ચીતામાં પડી ત્યારે તેની આસપાસ
જે ઘાસ એકઠું કરવામાં આવ્યું હતું તે એ-
કદમ સળગી ઉઠ્યું અને પ્રથમથી તે ઘાસ
ભીનું રાખેલું હોવાથી તેના ધુમાડાના એવા
ગોટેગોટ થયા હતાં કે ચીતાની સર્વે રચના
અને કારીગરી તદ્દન ઢંકાઈ ગઈ હતી, અને પેલી
સુંદરી જે ચીતામાં સતી થવા દાખલ થઈ
હતી તે પણ નજરોથી અલોપ થઈ ગઈ હતી.
ઘાસની ચીનાથી દુર દુર આસપાસ ગંજી કર-
વામાં આવેલી હોવાથી પેલી સુંદરીને દણી
ઝડપથી દાહ લાગ્યો હતો નહિ. તેણી પેતા

ના પતિ પ્રત્યેની ભક્તિ ભાવનાના એકાગ્ર ચીતમાં હતી તેથી તેણી સુધી અગતી પહોંચી નથી એ જાણવાને ફટલીકવાર લાગી હતી. જ્યારે તેણીને એમ માત્રમ પડ્યું કે તેણી કાંઈ અંધારાથી ભરપુર ગુફામાં અથવા પોલાણમાં ઉતરતી જાય છે અને તેથી તેના મનમાં જે પહેલો વિચાર આવ્યો તે એ હતો કે તેણીના શરીર ઉપર મોત પોતાનો અસર કરી ચુકી છે અને હવે એ નિરંતરના અંધ કારમાં લઇ જાય છે કે જ્યાં પાપી લોકો પોતાના પાપથી શુદ્ધ થાય છે. તેણીએ પોતાના પતિના શબને પોતાની બાજુમાં પડેલું જોયું અને તેથી તેને ફટલુંક ભાન આવ્યું. પછી તરતજ તેણીએ પોતે પોતાના ઘણીની લાશની સાથે જે પાટીયાની ચોકી ઉપર બેઠી હતી તે ચોકીના નીચલા ભાગને સળગતાં જોયો, એટલામાં તો કાંઈ પાછળથી આવીને

તેણીને પકડી લેતી કરી ત્યાંથી ઉઠાવી ગયો.
 ત્યાર બાદ તે આખી ચોકી અથવા ચેહ સ-
 ળગી ઉઠી અને લેનાં ઘણીની લાશ બળી
 ગઈ. પોતાની આવી સ્થિતિ જોઈને તે વિધવા
 ઘણી ગભરાઈ ગઈ. તેણીએ ખ્યાલામાંનો જે
 અર્થ હિંમત માટે પીધો હતો તેનો અસર
 નાબુદ થવા માંડ્યો અને તેણી તે બધું શું
 થતું હતું તેનો કાંઈ મર્મ સમજી શકી નહિ.
 તેણીની આસપાસ એટલું બધું અંધારું રા-
 બવામાં આવ્યું હતું કે તે કોઈ વસ્તુને પણ
 જોઈ શકતી હતી નહિ. તેણીના કાનમાં કો-
 ણના શ્વાસ લેવાના અવાજ સીવાય બીજો
 અવાજ આવતો નહિ. અને આ શ્વાસોશ્વા-
 સના અવાજથી તેણીની પાસે કોઈ છે એ
 જાણવાથી તેણીને કેટલોક સંતોષ મળ્યો હ-
 તો, જ્યારે તે અંધકારથી અને તે બધાનો
 શો મર્મ છે તે કાંઈ ન સમજી શકવાથી ગ-

(૯૫)

ભરાઈ ગઈ, ત્યારે તેણીએ પોતાના વિખરાઈ ગયેલા વિચારોને એકઠાં કરવાના પ્રયત્નો કરીયા. તેના ગભરાટથી અને ઉત્સાહથી તેનો ભય નાશ પામ્યો અને તેણે સાવધ પણે ધી મા સાદે કહ્યું કે-

“મહારા જે ધણીના રાખતી સાથે હું સ્વર્ગમાં જવા તૈયાર થઈ હતી તે રાખથી મને આમ શા માટે વિખુટી પાડ્યામાં આવી ? ”

તેણીના આ પ્રશ્નનો કાંઈ ઉત્તર આવ્યો નહિં. પણ થોડા વખત પછી પોતાની પાસે ડાઇના સ્વાસ લેવાનો જે અવાજ આવતો હતો તે પણ તેણીએ સાંભળ્યો નહિં ત્યારે તે ઉભી થઈ, અતે આમતેમ કરીને ફાંફા મારવા લાગી. આ વખતે અંધાર ધણાખરા અંશે ઓછું થયું હતું. અને તેથી તેની આસપાસ જે વસ્તુઓ હતી તે કાંઈ કાંઈ જોઈ શકતી હતી.

તેણી હિમ્મત ધરી આગળ ને આગળ ચાલ-
વા લાગી એટલે સુધી કે તે એક દીવાલ
સાથે અથડાઇ. આ દીવાલ ઉપર હાથ રાખી
ને તેણી તેના આધારે આગળ વધી જે ઉપ-
રથી તેણીને એવી ખાત્રી થઇ કે તેણી એક
એવા ચોરડામાં બંધ છે કે, જેને એક નીચી
અને સાંકડી ખારીમાં થઇને બહાર નીકળવા-
નો રસ્તો છે. તે ચોરડાની જમીન છાણ વડે
ભીપેલી છે. જે નિશ્ચયે તેણીને મોતને તેના
ભયંકર રૂપમાં મળવા શક્તાવાન કીધી હતી
તે નિશ્ચય તેણીએ અત્યારે પણ કરી લીધો.
અને ચીતામાં બળી મરવા કરતાં અહિઆના
ટુંદલ મોતથી તેણી લગ રે ડરી નહીં, તેણી
ચોરડાની જમીન ઉપર હતી. તેનું મન મો-
તની કલ્પનાથી ભરપુર થઇ રહ્યું હતું. એટલા
માં એકાએક, જ્યાં તેણી દૈવયોગે પડી હતી.
તેની સામેના અંધારા રસ્તામાંથી કાંઈ પણ

પ્રકાશ આવતો જણાયો અને પેલી બારીમાં
 એક પ્રકાશ અને ઉગ્નશથી વીંટલાઈ વળેલી
 એક પ્રકાશીત આકૃતી દાખલ થતી દેખાય.
 બે કે, તે આકૃતીનો દરેક અવયવ તેજ-
 સ્થિ અને પ્રકાશીત હતો, તો પણ તે પ્રકાશ
 તેની આસપાસના અંધકારને દુર કરતો હ-
 તો નહિ; તે આકૃતીએ જોટલી જગ્યા રોકી
 હતી, તે વીના બીજે બધે તો અંધ રૂજ હતું.
 આ આકૃતી સોમનાથની મુર્તીને મળતી આ-
 વતી માણસના કદ જેવડી હતી, જ્યારે તે-
 ણીએ આકૃતી પાસે આવતી જોઈ ત્યારે તે-
 ણી એકદમ હેરતમાં પડી ઉભી થઈ ગઈ. પે-
 લી આકૃતી આંરડીની વચમાં સુધી આવી
 રિથર ઉભી રહી ફાસફરસ જેવી આ આકૃ-
 તી આંરડામાં અજવાળું પાડવાને બદલે અ-
 અજવાળા અને પ્રકાશના દરેક રજકણને પો-
 તાની તરફ ખેંચી લઈ એવું ગોર અંધારું

(૯૧)

પ્રસારતી જણાઈ કે, બીજી કામ વસ્તુ તેના
 વીના દેખાઈ શકે નહિ, તે આકતી જાણે મા-
 જીક જડી લીધા હોય તે સમાન તેની સ્થિ-
 ર આંખો વડે તે હેરન પામેલી વીધવા ઉ-
 પર એવી તો અદ્વાકીક રીતે ટગર ટગર જો-
 યા કરતી કે, તે બીચારી વીધવા ડરી જઈ
 આવા ભયંકર દેખાવથી બચવા માટે વધારે
 ઘોંસ અંધાર શોધવા મંડી, તેણીએ પોતાનું
 માથું નીચું નમાવી લીધું, અને આવા ભ-
 યંકર અને ત્રાસદાયક દેખાવનું શું પરીણા-
 મ આવશે તે વીશે તેણી અત્યંત વેદના અ-
 ને દુખ ભર્યા વીચારમાં બેસી રહી, પોતે જી-
 વે છે કે મરણ પામી છે, આ જીવે છે તે
 સ્વપ્ન છે કે ખરેખાત, ખરો દેખાવ છે
 એવા પ્રશ્નો તેના મનમાં થવા લાગ્યા. પોતે
 હાલે છે, ચાલે છે, સર્વ કાંઈ જોઈ શકે છે
 વીચાર કરી શકે છે, શ્વાસ ચલાવવાનો અ-

વાજ સંભળાય છે, એ સર્વે ખીનાઓએ તે-
 છી મરણ પામી નથી, એ તેણીને સીધ્ધ ક-
 રી આપ્યું. પેત્રો બ્રહ્મણ કહેતો હતો તે પ્ર-
 માણે શું આ મુર્તિ મારી મુલકાકાતે તો આ-
 વી નહિ હોય ? સર્વે હીંદુઓ જે સતી થવા-
 ની ક્રીયાને માનભરી નજરથી જુવે છે અને
 પાળે છે, તેવા ધર્મ સંસ્કારથી શું મને એ
 મુર્તિએજ બચાવી લીધી હશે ? શું તે પો-
 તાના કાયદાને પોતાની મરજી મુજબ રદ ક-
 રી શકે છે ? આવા આવા અનેક તરંગો તે-
 ના મનમાં આવવા લાગ્યા પણ તેના મનનું
 સમાધાન થઈ શકતું હતું નહિ મને મારા
 ધણીની સાથે બળી મરતાં આવી રીતે કાણે
 બચાવી લીધી ? આ પ્રશ્ને પણ તેણીને આ-
 કુળ વ્યાકુળ બનાવી દીધી.

આ વખતે, પુજારી બ્રાહ્મણ તેણીને બ-
 ચાવવાના જે શાં શાં મારતો હતો, અને તે-

છીને જે ફેસલાવતો હતો અને લડકાઓમાં-
થી પણ ખેંચી કાઢવાના વચનો આપતો હ-
તો તે સર્વ ખીનાનું તેણીને સ્મરણ થયું. અ-
ને તેના મનમાં એવો વિચાર આવ્યો કે,
તેણી તેજ લુચ્ચા અને લંપટ પુખ્તરી આ-
છાણના પંદે રસી છે. પરંતુ તેણી જે આ-
કૃતી હમણાં જોતી હતી તે તેણીનાં આ વી-
ચારનું અંડન કરી એમ સમજાવતી હમ
કે આ સર્વ અલૌકિક ખીનાઓ છે. આછાણ-
ને અને આને કાંઈ લેવા દેવા નથી.

આસપાસના અંધકારને દુર કર્યા વીના
પેલી આકૃતી સમાન પોતાનાંજ પ્રકાશ અ-
ને તેજમાં રહેનાર કેટલીક પ્રકાશીત સ્ત્રીઓ.
ની આકૃતીઓ તે વખતે તે ધુમટમાં દાખ-
લ થઈ પેલી આકૃતીની આસપાસ વીંટળાઈ
વળી, પ્રથમતો તે સર્વ સ્ત્રીઓની આકૃતીઓ
તે મુર્તીની આકૃતીને પગે લાગી, પછી એવાં

તો નીકળતા, ખીલતસપણું અને અંમર્યાદ-
 ના દેખાવો દેખાડવા શરૂ કર્યા કે પેત્રી પ્રતિ-
 ત્ત અને સ્વચ્છ હૃદયવાળી વિધવાને તે પ્રત્યે-
 ધણોજ ટિંકાર આવ્યો. અને એવા ખીલતસ
 દેખાવો વધારે વાર જોઈ ન શકે એટલા મારે
 તેણી દીવાલની તરફ ફરી ગઈ. આવા અસમ્ય-
 તા ભર્યા દેખાવો જોઈને તેના શરીરનું લોહી
 સુકાઈ ગયું. તેણીને હવે એવી ખાત્રી થઈ
 ગઈ અને તેણીની તિવ્ર બુદ્ધિએ પણ તેણીને
 એજ દર્શાવ્યું કે તેણી તેના દેવની હઝુરમાં
 નથી. જો તેણી પોતાના દેવની હઝુરમાં હોત
 તો આવા નાગાઈ ભરેલા કૃત્યો કરવામાં આ-
 વત નહિ. તેણી કાઠ નિય કાનવાની ભોગ
 થઈ પડેલી છે. એવી તેને ખાત્રી થઈ ગઈ
 આ કાનવાનો રચનાર અને તેણીને આપી-
 રીતે એક ઓરડામાં બંધ રાખનાર કેણુ
 હશે એ પીછાણમાં તેને વધારે વાર લાગી

નહિં, તેણીના મનમાં અનેક તરંગો આવતા હતા અને તેણી પોતાની સમક્ષ થતા દેખા-
 મોથી કંટાળી તે દેખાવો જોવા ચાહતી ન
 હતી. એટલામાં એક મોઢોટો અવાજ આ-
 વ્યો. જો કે અવાજને અદ્ભૂત અને અલૌકિક
 બનાવવામાં આવ્યો હતો તોપણ તે અવાજ
 પેલા લુચ્ચા બ્રહ્મણનો છે એમ તેણી તરત
 જાણી ગઈ.

આકૃતિનો અવાજ અથવા પુનરી
 બ્રાહ્મણ—પોતાની ખસ માયા અને પ્રિતિ-
 થી ત્યારા ઉપર મોહિત થઈ સોમનાથનો દે-
 વ તને મળવા આવ્યો છે. હે ! ત્યારી જાતી-
 માંની શ્રેષ્ઠ અને સહુથી વધારે માન અપા-
 એલી ! ત્યારા દેવના પધરામણીને ખુશી અને
 હર્ષથી વધાવી લે, અને તેને આલિંગન દે,
 અને ભેટી લે.

તરતજ તેણીના હાથ ઉપર હાથ મુકવા

માં આવ્યો. જેવો તે હાથ તેણીને અડ્યો તેવીજ તેણી ત્યાંથી ભાગી યુક્ત દુર ખસી જઈ શાન્ત રીતે બેસી.

સુંદરી—હે ! નિયમાં નિય માણસ ! હું તારા કાવત્રાઓ અને જાદુ અથવા તંત્ર મંત્ર જંતરથી છેતરાઈ જઈ તેવી થી. જે આકાશમાં વિષયવિજ્ઞાસ અને બ્રહ્મચારથી પાક અને પવિત્ર લોકો રહે છે તે આકાશ કેમ ફાટી જતું નથી, કે તું મને એવાં નિય કૃત્ત્મ માટે બોલાવે છે. જ્યારે ધર્મના પ્રધાનો (સેવકો) તેણી (દેવી) નાં મંદિરને અપવિત્ર પાન મહોત્સવ અને બ્રહ્મચારનો અખાડો બનાવે ત્યારે તેઓના મલિન અને અપવિત્ર મોઢાંઓમાંથી આશિર્વાદ વચન કે વર્ણન નીકળી શકતાં નથી. મહારા આત્મા ઉપર નવો પ્રકાશ પડ્યો છે મહારી બુદ્ધિને પહેલાં કરતાં વિશેષ તેજ અને તિવ્ર બનાવવામાં આવી છે.

હું જાણતી નથી કે કેવી રીતે અને શા માટે મને આ પ્રેરણા કરવામાં આવી છે; પરંતુ એટલું તો જાણું છું કે મહારી સાથે વિશ્વા સઘાત કરવામાં આવ્યો છે, મને છેતરવામાં આવી છે, તદ્દરો ધર્મ તે એક ભોપાળાં અને શિટકાર સમાન છે, તદ્દરો જેવાના કારણથી જ, દેવને કશુંક લાગ્યું છે, તેના યશ કુડો અપવિત્ર કરવામાં આવ્યો છે, તેના મંદીરને ભ્રષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે, મને ઠગવામાં આવી છે, અને તું એક મહા મોહરો લુચ્ચો, નિયમમાં નીચ, અને પાપીમાં પાપી છે.

તેણીના આ હિમ્મત ભર્યા ભાષણનો કાંઈ પ્રત્યુત્તર આપવામાં આવ્યો નહિં. તેણીએ તે આકૃતિના પાછા જવાનાં, પગલાઓના અવાજ સાંભળ્યા અને તેણી તે આકૃતિને અંધારામાં કાંઈ એળખી ગઈ છે, એવું તેણીને લાગ્યું. તેણી પાતાના ઉપર જીદમ કરનારની

આવી ચુપડી અને બેઠ ભરી વર્તણૂકથી
 ધણીજ અચળો પામી. હવે શું કરવું અને
 ક્યાં જવું એ કાંઈ તેને સહ્યુ નહિં આખરે
 તેણીએ નિરાશ થઈ તેણીનું અંતઃકરણ જે
 પાપમય કૃત્ય કરવાની રમ્મ આપતું હતું નહિ
 તે પાપમય કૃત્ય કરવું તથા પેલા બ્રહ્મણની
 બ્રષ્ટ અને પાતિત ઈચ્છાને વશ થવું કબુલ
 રાખવા કરતાં ત્યાંજ મર્ણુ પામવાનો નિશ્ચય
 કરી લીધો.

ચીતા ઉપર ચડતાં પહેલાં તેણીએ જે
 દવાનો ઘુંટડો પીધો હતો તેની અસરથી તેણી-
 ની આંખોમાં ઉંઘ ભરાઈ, પરંતુ જે તેણી
 સુધ જશે તો તેનો લાભ લઈ પેલો બ્રહ્મણ
 કાંઈ બ્રષ્ટ કૃત્ય કરી લેશે એ જાહીકના કારણથી
 પોતાની ઉંઘ દુર કરવા તેણી તે અંધારા ઓ-
 રડામાં આમતેજ પ્રવા લાગી. થોડો વખત
 પછી વળી પાછું કાંઈ ઓરડામાં દાખલ થયું

અને પ્રથમ જેવાજ અવાજે તેણીને ખબર
આપી કે દાગ, ભાત, કઠી, અને ગંગાજળ
હાજર છે, તું તે ખાઈ પી તૃપ્ત થા. પણ
તેણીએ તે વસ્તુઓમાંની એકને પણ અડકવા
વડીકની પણ ઇચ્છા બતાવી નહિ; કારણ કે
તે વખતે તેના મનમાં એમ ઉગી આવ્યું કે
તે ખાણા પીણામાં કેાઈ દગાથી દવા મેળવવા-
માં આવીકશે, તો પછી તેના એડામાં મહારા
શીયળવૃતનો ભંગ થયા વિના રહેશે નહિ.

આ વખતે તેણીને તેણીનું નહાનું બાળ-
ક યાદ આવ્યું—અને એવું યાદ આવ્યું કે
તેનું મન તેના માટે આકુળ વ્યાકુળ થવા
લાગ્યું; જે બાળકને તદ્દન અજાણ્યા માણસો
ની સંભાળ હેડત્ર મુકવામાં આવ્યું હતું, તે
બાળકની શી હાલત હશે એ વિચારે તેની
આંખોને અશ્રુથી ભરપુર બનાવી દીધી. જે
પૃથ્વી ઉપર તેણીનો કાંઈ સંબંધ બાકી રહ્યો

હોય તો તે આ એકજ બાળક હતું
 તે બાળકને એક વાર વધારે—અરે છેલ્લીવાર
 એકી નજરે જોઈ લેવા માટે તેનું મન કલ્પા-
 ત કરવા લાગ્યું. પેતાના પ્રિય બાળકનું સ્મ-
 રણ એક તેનાથી વિખુટી પાડવામાં આવેલી
 મમતા ભરી માતાને જે દુઃખ આપે છે, તે
 સર્વે દુઃખે આ લુપ્ત વિચવાને ઘેરી લીધી.
 પોતે કેદખાનામાં અને દુષ્ટના ફંદામાં હતી, એ
 દુઃખ આદુઃખની આગળ નહન વિસરી ગઈ,
 તેણી આમતેમ ઉપ ઝોંટી કરવા માટે પ્રતી
 હતી. તે ફરવું તેણીએ અંધ ડીધું અને દવા-
 નો અસર પણ એ જો થઈ ગયો હતો તેથી
 અંધાર ઓરડામાં પેતાના બાળકનાજ વિચાર
 માં જમીન પર બેસી ગઈ, અને પોતાની જુલ્મી
 કેદનું શું પરિણામ આવે છે તે જોવાની વાદ્
 જોતી બેસી રહી.

તેણીને તેણીના વિચારોમાં વધારે

વાર ગુણતાન રહેવા દેવામાં આવી નહિં. તર-
 તજ મહા મોટી ગર્જનાઓ સાથે અગ્નીના
 બળવાના અને સુસવાટાના ચાવાળે આવવા
 લાગ્યા. અને ત્યાર બાદ તરતજ એક પ્રકારનો
 શીકા પરંતુ કાળાશ પડતો પ્રકાશ તે ઓરડા-
 માં દાખલ કરવામાં આવ્યો. જેના સમગ્રથી
 તેની આસપાસની દરેક વસ્તુ ભયંકર અને
 બોદનાક દેખાવા લાગી. આ પ્રકાશથી આખો
 ઓરડો ચકચકિત થઈ ગયો હતો; જે વડે
 તે ઓરડો, ઓરડો નહિં પણ જમીનની નીચે
 બનાવવામાં આવેલી એક ન્હાની ગોળ આકાર
 ગુફા અથવા બંધોલ છે, એ જોઈ શકાતું
 હતું. તે ગુફાને મધાળે એક ધુમટના રૂપતું
 છાપડું હતું. અને તેની વચ્ચેવચ્ચે એક ચોખંડું
 મોહડું બાકું હતું. અને જ્યારે તેણી ચિતામાં
 કુદી પડી ત્યારે તરતજ તેણીને તેજ બાકા-
 માં થઈને આ નીચેની ગુફામાં ઉતરી દેવામાં

આવી હતી, એ સ્પષ્ટ રીતે સમજાતું હતું.

ઘણી વાર સુધી ઘેર અંધાર રહ્યા ગાદ
આ પ્રકાશ આગ્યે! હતો તેથી તેણીની આંખો
અંજીર્ણ ગઈ અને લાચાર થઈ ગઈ. તેણીને
આંખો જાંઘ કરી લેવી પડી. થોડી વાર આં-
ખો જાંઘ રાખ્યા ગાદ જ્યારે તેણીએ પાછી
ખોલી ત્યારે તેણીની નજરે એવા ભયંકર
દેખાવો પડ્યા કે જેમણે તેણીને ઘણીજ ખી-
લરાવી દીધી. પણ તેણીની હિમ્મત અને દ્રઢતા
ને પાછી લઠાવી શક્યા નહિં. મોહટા મોહટા
ભયંકર અને ત્રાસ દાયક કદરૂપા દેખાવોની
આકૃતિઓથી આખી ગુફા ભરપૂર થઈ ગઈ હતી,
અને તે સર્વ આકૃતિઓ તેણીના જાણુમાં
આવી તેણીને શેતાનોની પેઠે ખીલવરાવતી હતી.
તે સર્વ આકૃતિઓ શેતાનો જેવી ફરતાથી તે
ખીચારીની હાંસી જનાવતી હતી. તેણી કોઈ
પણ પ્રકારનો અવાજ સાંભળતી નહિં. આ

સર્વે દેખાવો જે તેણીની નજરે પડતા હતા તેમણે તેણીના ચહેરાનું નૂર ઉડાવી દીધું હતું. તેણીએ કેટલીક સ્ત્રીઓને, જેઓને ભયંકર આકૃતિના શેતાનો રીઝાવી રીઝાવીને મારતા હતા અને તેણીઓના અવયવોને આમળી આમળીને ભાંગી નાખતા હતા. તેમને અત્યંત વેદનામાં મરડાતાં વાંકા ચુકાં થતાં અને શેતાનોને તેણીઓની વેદના અને દુઃખથી ખુશ થતા જોયા. રાક્ષસી રૂપના મોહટાં મોહટાં પ્રાણીઓ અને ભયંકર મોઢા વાળી આકૃતિઓ વર્ણન ન થઈ શકે એવી બીહામણી રીતે તેણી તરફ ધસી આવતા હતા.

એક બીહામણી આકૃતિ કે જેના હાથમાં રીઝાવી રીઝાવીને મારવાનું હથિયાર હતું અને તે હથિયારમાં બીજા અનેક કાંટા હતા. તે એક ચત્તીપાટ સુતેલી સ્ત્રી ઉપર ઉભી હતી, અને તે સ્ત્રીની છાતીમાં પેહું હથિયાર

વારંવાર મારતી હતી. જેની વેદનાથી પેલી ભોગ થઈ પડેલી સ્ત્રી ચરચર ધ્રુજતી હતી. આ આકૃતિના મ.થા ઉપર એક તાડતું પત્ર હતું અને તે ઉપર લખેલું હતું કે “ જેઓ સોમનાથ દેવની મહેરબાનીઓ અને કૃપાઓની અવગણના કરે છે તેઓને આવી શીક્ષા કરવામાં આવે છે. ”

આ શબ્દો વાંચતાંજ તેણીનો ભય વધી પડ્યો, પણ તરતજ તેણીના મનમાં એ વિચાર ઉગી આવ્યો કે જે કાંઈ તેણી જુએ છે તે જાદુ છે. અને તેથી તેનો ભય પાછો સમા ગયો. આ સરવે સંધનો તેણીને ડરાવીને પાયામાં ફસાવવા કાજે કરવામાં આવેલાં છે એમ તેણી જાણતી હતી. તેથી પણ તે જાદુજ છે એમ તેણીને વધારે ખાતરી થઈ ગઈ. એ દલામાં વળી પાછો પેલા ધિક્કર પાત્ર બ્રાહ્મણનો અવાજ આવ્યો. જેણે આ યુવાન વિ

ધવાના સર્વે ભયનો નાશ કીધો. અને તેણીને
બધારે હિમ્મતવાન બનાવી દીધી.

જે માણસને ધિક્કારવાનું તેણીના મનમાં
પ્રેરિત કરવામાં આવ્યું હતું તે માણસની
નીચ અને ભ્રૂંક ઇચ્છાને આધિન થવા કરતાં
ખુશીથી મર્ણ પામવાને તેણીએ નિશ્ચય કીધો. તે-
ણીએ કેટલીક વાર સુધી હિમ્મત પુર્વક પેટા તરક
દી તમાશા પ્રત્યે જોવાં કીધું. પરંતુ તેનાથી
લગારે ડગી નહિ. પણ પેટા તમાશેવાજ અ-
ને તમાશા તેડી નજરો અગળવી પાછાં
ખેંચી લેવામાં આવ્યાં અને તેણીને તેની ગુફા
ના અંધારામાં અને એકાંત વાસમાં એકલી
મુકવામાં આવી. આવા ભયંકર તમાશા અ-
ને દેખાવો જોવા કરતાં તે ગુફાના અંધકાર
માં એકલાં ખેડી રહેવું એ ખરેખર એક
પ્રકારનો આરામ હતો.

(૧૧૩)

પ્રકરણ ૭ મું.

જે કે સુવ્રતાન મહેમુદ સોમનાથ પ્રતેહ કરવામાં ઉપર કહી ગયા તે પ્રમાણે નિષ્ફળતા પામ્યો હતો તે પછી તેણે પેતાનું સાહસ મુકી દેવા નો નિશ્ચય કીધો હતો. નહિં. હિંદુઓ મુસલમાન ઘેરો ધાત્રનારાએને પાંજા લઠાવવા શક્તિમાન થયા હતા તેથી તેઓની હિમ્મત અને ઉત્સાહ ઘણાજ વધી ગયો હતો. તેઓ એમ માનવા લાગ્યા હતા કે સોમનાથની મુર્તિએ પોતાના પુજારીઓની મદદ કીધી. અને હવે મુસલમાનોમાંના દરેકનું સત્તાનાશ કરી નાંખશે. ઉપર કહી ગયા તેમ ઓળ કેટલાક જનુની અને ધર્મંધિ હિંદુઓ કિલ્લા ઉપરથી ઉતરી ઉતરીને મુસલમાનોની છાવણીમાં આવતા અને મુસલમાનોને જેમ આવ્યું તેમ બોલવા માટે જીભ ઢીલી મુકતા અને જદલામાં મુસલમાનો તરફથી મૃત્યુની શિક્ષા પામતા.

જ્યારે બપોરના વખતે સુર્ય ધણો ત
 પી રહ્યો હતો ત્યારે હિંદુઓએ પોતાની
 અગણીત સંખ્યા ઉપર તથા સોમનાથની મુ-
 ર્તીના રક્ષણ ઉપર વીશ્વાસ રાખીને એક મ-
 હા મોટી મુખાઇ કીધી અને તે એ હતી કે
 તેઓએ શહરના દરવાજા ખોલી દીધા અ-
 ને સંખ્યાબંધ હિંદુઓ હથીયાર અથવા ક-
 વાયદની પુર્ણ સુચના વીના મુસલમાનોને ક-
 તલ કરવા માટે બહાર નીકળી પડ્યા. તેઓ
 દીવાના માણસોની પેઠે ધાંટા પાડતા પાડ-
 તા આગળ ધસ્યા. પણ તેઓની સંખ્યા ઘ-
 ણી હોવાથી એક ખીજ સાથે અથડાઇ ગય-
 ડાઇ ગયા. મહા મોટા યોધ્ધા અને શુરવીર
 સુન્નતાનની સરદારી નીચે લડતાં એ લશ્કર
 ની કે જે હમેશાં વીજય પામતુંજ આવ્યું
 હતું, અને હજારો લડાઇઓ લડી કઠણ અ-
 ને અનુભવી થઈ ગયું હતું તે લશ્કરની કવા

યદનો અને તેઓનાં નીચમીતપણા અને દ્રઢ
તાનો તેઓએ કાંઈ વીચાર ન રાખતા, માત્ર
પોતાની બહોળી સંખ્યા અને પથરની મુર્તિ
બચાવી લેશે અને શત્રુઓને હરાવી દેશે એ
ઉપર વધારે વીશ્વાસ રાખ્યો હતો.

મેલમુદ્દે તેઓને આવી રીતે ધસી આવ
તા જોઈને પોતાના લશ્કરને પોતાની છાત્ર
ણીના તંબુઓની પાછળ ખેંચી લઈ તેઓ
ના હુમલાનું જોર ઓછું કરી નાખ્યું. છે
મુસલમાન ગદાદુર સીપાઈઓ એ કીલાની
આસપાસ ઘેરો ઘાલ્યો હતો, તે લડવૈયાઓ
એ હીંદુઓનાં પ્રથમના ધસારાને પોતાનાં હ
થીયારો વડે રોકી દીધો હતો અને તેઓની
મોહટી સંખ્યાનો નાશ કરી રણક્ષેત્રને લો
હી લુહાણુ અને લાશોથી ભરપુર કરી દીધું
હતું. પછી મુસલમાનોએ તેઓનો એવો સ
ખ્ત મુકાબલો કર્યો કે, તેઓ વધારે વાર મુ

મુસલમાનોની સામે ટકી શક્યા નહિ, એકદમ પાછીપાની કરી નાસવા લાગ્યા. મુસલમાનો સોમનાથની દીવાલો સુધી તેની પુઠે પડ્યા પરંતુ કીલ્લા અદરના માણસોએ મુસલમાનો અને નાસવા માંડેલા હિંદુઓ એ બંનેની સામે કીલાના દરવાજા બંધ કરી દીધા.

મુર્તીપુજકો કીલા ઉપર ઉભા ઉભા પોતાના મુર્તીપુજકમાઇઓની મુસલમાનોના હાથે જે ખુવારી થતી હતી તે જોતા હતા પોતાના હિંદુઓને અતી રીતે કતલ થતા જોઈને તેઓ મંદીરમાં દોડી ગયા અને મુર્તીની સમક્ષ પગે લાગી કેટલાકે બગીચાન ચડાવી, તેના ખાસ પુનરીઓના શત્રુઓનો નાશ કરવાની પ્રાર્થનાઓ કરવા લાગ્યા તે પથરની મુર્તીએ તેઓની આ પ્રાર્થનાઓ સાંભળી નહીં. ૫૦૦ પામનારાઓ (મુસલમાનો) અને હાર પામેલા હિંદુઓના અવાજો પવનની

સાથે મળી મંદીરમાં પહોંચ્યા. પરંતુ તે જડ
 મુર્તિએ કાંઈ સાંભળ્યું નહિ. તેઓ વળી પા
 છા ગીજતીના શુરવીરા કોના ઉપર ચઢી ન
 જાય એટલા માટે કોનાઓ ઉપર દોડી આ
 બ્યા આ હીંદુઓએ જીવના જોખમે પણ
 પોતાની દીવાલોનું રક્ષણ કરવાનો નીશ્ચય
 કરી લીધો હતો. તેઓએ શત્રુઓને આગ
 ળ ધસી આવતા જોયા, તેઓએ તેમની પ્રતેહ
 ના અવાજો સાંભળ્યા દીવાલો ઉપર ચડવા
 માટે સીડીઓ ત્રગાવી દેવામાં આવેલી જોઈ
 એટલામાં દુરના મેદાનમાંથી અગ્રધારી કુમક
 આવતી તેઓની નજરે પડી તે તેમનાં સ્વદે
 શી હીંદુગંધુઓનું લશ્કર હતું જે સોમનાથ મુ
 સલમાનોથી ઘેરાયલું સાંભળીને તેની કુમકે
 અવતું હતું. તે કુમકે આવેલું લશ્કર મુસલ
 માનોની જાવણીની લગભગ પહોંચી લડાઈ
 માટે સજ થયેલું જણાયું મેહમુદે હીંદુઓની

પાછળ પડેલા લશ્કરમાંના એક ભાગને પાછો
 બોલાવી લીધો. અને એક ભાગ કીલાના
 હીંદુઓને રોકવા માટે રાખ્યો. પછી
 આ નવા આવેલા હીંદુ લશ્કરની
 સામે લડવા ચાલ્યો. આ નવું આવેલું લશ્ક
 ર ઘણી નજદીકથી આવેલું હોવાથી તથા હ
 જી પહેલી વાર લડાઈમાં જોડાવાનું હોવાથી
 તાજી અને જોરાવર હતું ત્યારે મુસલમાનો
 કેટલાક દીવસેથી હીંદુઓની સાથે લડી લડી
 ને થાકેલા હતા.

આ નવા આવેલા લશ્કરના સીપાઈઓ
 પેલા સોમનાથના જનુની અને લડાઈની ક્વા
 મથી અગ્નિયાં હીંદુ જેવા ન હતા. પરંતુ તે
 ઓ લડાઈમાં સારી પેઠે કેળવાયેલા ક્વાયદ
 વાળા તથા ઘણી વાર મુસલમાનોથી લડેલા
 હતા. મેદમુદે પોતાના ગીઝનીના બહાદુરો સ
 હીત તે નવા આવેલા લશ્કર ઉપર એવા જી

સાં અને જોરથી હુમલો કીધો કે તે હીંદુઓ
 નું લશકર પાછું હટી ગયું પરંતુ પછી તે તરતજ
 પાછું પોતાની જગ્યાએ ખડું રહી એવા જુસા
 થી લડવા લાગ્યું કે, તે જોરને મુસલમાનો
 છક થઇ ગયા ઘણાંજ જોર શોરથી લડાઇ સ
 ળગી ઉઠી અને ઘણી વાર લગણુ નભી. પણ
 બન્નેમાંની એકે ટુકડી પોતપોતાની જગ્યા
 એ હકતી અથવા હારતી દેખાઇ નહિ બન્નેમાં
 ના કોઇની પક્ષમાં તેહનું પદ્મ ધણુ લાંબા
 વખત મુઢી નીચું નમ્યું નહિ, મુર્તીપુજકો પો
 તાના શહેરની દીવાલો ઉપર ઉભા રહીને મુ
 સલમાનો અને પોતાની કુમકે આવેલાઓ વ
 ઝ્યેના યુદ્ધને ખુશ થના થતા જોતા હતા,
 અને તેમને ઘાંટા પાડી શાહજાસી આપતા હ
 તા અને તેઓના દેવોનાં શત્રુ મુસલમાનોને
 સમુદ્રમાં ફેંકી દેવાની મુર્તીઓ પાસે પ્રાર્થના કરતા
 હતા શહેરની દીવાલો ઉપર કેટલીક સ્ત્રીઓ

જણીતી હતી, જેણીએ પોતાના દુધ પીતા
બાળકોને આગળ ધરી પોતાની કુમકે આવે
લા લશ્કરીઓને શુર ચઢાવતી હતી.

આ નવા આંખના લશ્કરમાં રજપુત લ
ડવૈયાઓ હતા જેઓ ઘણાજ બહાદુરીથી લડતા
હતા. જે તે લશ્કરમાં બધા રજપુતો હોત
તો મુસલમાનોની આ નહીં સંખ્યા કદાચ
હાર પામી જત, એમ કહી શકાય ખરું !
ગમે તેમ હોય, આ નવા આવેલા લશ્કરને
બહાદુર મુસલમાનોએ કાપતા શરૂ કીધા. અ
ને હીંદુઓ પાછી પાછી કરતા લાગ્યા. અને
મુસલમાનો સંપૂર્ણ વિજય મેળવવાની તૈયારીમાં
હતા. એટલામાં પળી પાછી બીજી નવી કુમક
આવી પહોંચી. તેની વળી પાછી ત્રડાઈ ઘ
ણાં જુસાથી સળગી ઉઠી. શહેરની દીવાલો ઉ
પરના હીંદુઓના શુર ચઢાવવાથી હીંદુ લશ્કર
માં વધારે જોડા અને ઉત્સાહનો આત્મા પુ

કાઠ ગયો તો પણ મુસલમાનોએ પોતાના શત્રુઓને પાછા હટાવ્યા મેહમુદે વીજયનું આશુ પોતાના પક્ષમાં પડતું જોઈને લશકરને એકદમ આગળ વધી લડાઈનો અંત આણવાનો હુકમ આપી દીધો પણ મુસલમાનો તેની આજ્ઞા પ્રમાણે અમલ કરે, તે પહેલા હિંદુઓની કુમકે હિંદુસ્તાનના ખીમ્મ જે રાજપુત્રો મહોદ્ડું મહોદ્ડું લશકર લઈને આવી પહોંચ્યા તેથી લડાઈ ઘણીજ જામી ગઈ અને મુસલમાનો તથા હિંદુઓમાં ભારે યુધ્ધ જામ્યું.

હવે મુસલમાનો નાહીમ્મત થવા લાગ્યા હિંદુઓને આમ કુમક ઉપર કુમક મળવાથી તેઓની હીમત ઘણીજ વધી ગઈ હતી. અને તેથી તેઓએ એવા જુરસાથી મુસલમાનો ઉપર હુમલો કર્યો કે, ગીઝનીના બહાદુર યોદ્ધાઓ પાછા પડવા લાગ્યા મેહમુદ હાથમાં આવેલી જાજી આવી રીતે શુભ થતી જો

૫ એકદમ પોતાના ઘોડા ઉપરથી નીચે કુદી
 પડ્યો. અને આખી જહાનના માલીક અને
 સરજનહાર એકજ ખુદાની દરગાહમાં તેણે
 નમન કરી પોતાની આંખો આકાશ ગમ ઉં
 ચી કરી સ્હાયની પ્રાર્થના કરી. પ્રાર્થના કરી
 રહ્યા જાદ તરતજ તે ઘોડા ઉપર અસ્વાર
 થયો અને પોતાના લશકરના સેનાધિપતીને
 પોતાની પાસે બોલાવી તેને ઉત્તેજન આપવા
 માટે પોતાની જાબુમાં રાખી આખા લશકરને
 પોતાની સરદારીમાં લઇ તે આગળ વધ્યો.
 સર્વે મુસલમાન લશકરને ખાત્રી થઇ ગઇ કે
 પોતાના સુન્નતનાની આવા સંકટ સમયે પવિ
 ત્રતાથી કરવામાં આવેલી પ્રાર્થના કદી મિથ્યા
 જશે નહિ, અને તેથી તેઓની આશા વધી
 ગઇ. અને આશા વધવાની સાથે તેઓનો
 જુસ્સો અને હિન્મત પણ વધી ગઇ. અને
 તેઓએ યાતો કપાઇ મરવું અથવા શત્રુઓને

કાપી નાંખ્યા, એવો દ્રઢ નિશ્ચય કરી લીધો. મુસલમાનો અદલાહો અકબ , અદલાહો અકબરનો નાદ કરતા કરતા આગળ વધ્યા અને શત્રુઓ ઉપર એવા જોરે શોરથી હુમલો કર્યો કે તેઓની હારોને ચીરી નાખી, તેઓમાં ધુસી ગયાં અને જોતજોતમાં શત્રુઓના પાંચ હજાર યોધાઓને રણક્ષેત્ર ઉપર લોહીમાં તરફડીયાં માગતાં મુકી દીધા. મુસલમાનો વિજય પામ્યાં અને હિંદુઓ ચારે તરફ નાસ્તા નજરે પડ્યા જે હિંદુઓ શહેરના કીલ્લાનું રક્ષણ કરતા હતા તેઓએ જ્યારે પોતાની કુમકે આવેલા લશકરોને હાર પામતાં અને પાણી પાની કરતાં જોયા ત્યારે તરતજ તેઓએ શહેરની દીવાલો સંભાળવી પડતી મુકી કેટલાક હજારોની સંખ્યામાં શહેરની બહાર નીકળી સમુદ્રના કીનારે જઈ સીંહલદ્વીપ નહાસી જવાના હેતુથી વહાણો ઉપર ચઢી ગયા. સુલતાન મે

હમુદની ચતુરાઈથી તેઓ તેઓની એ ખારણા માં અને તેમમાં પ્રતેહ પામ્યા નહિં; સુલતાને પ્રથમથી કેટલાંક વ્હાણ પાસે તે ખાડીમાં સંભાળી ગળ્યા હતા. તેથી જે વડે મુસલમાનો તેમની પુંડે પડ્યા અને તે નહાસી જનારાઓ માંના ઘણાઓને કુખાડી દીધાં, ઘણાઓને કેદ પકડ્યા, અને માત્ર થોડાજ નહાસી જવા પામ્યા.

હવે દીવાલો ઉપર રક્ષણ કરનાર સીપાહીઓને મુઠ્ઠી વિજ્યી સુલતાન મેહમુદ સોમનાથના શહેરમાં દાખલ થયો. આ વખતે તેની સાથે તેના શાહઝાદાઓ, તેના કેટલાક સરદારો, અને તેના કેટલાક અંગ રક્ષકો હતા તે વખતે શહેરમાં હિંદુ લગ્નચાઓ ઘણા રહ્યા નહોતા. જેઓ પરદેશથી યાત્રા કરવા આવ્યા હતા અને જેઓ સોમનાથની મુર્તિનું નિત્ય પુજન કરતા હતા તેઓની ઘણી સંખ્યા જણાતી હતી. શહેરના રહેવાશીઓ ઘણા

પૈસાદાર અને ધનવાન હતાં, તેમના ઉપર મેહમુદ એ વેરાઓ મુકતા ચુક્યો નહિં કે જે વેરાઓ પ્રાચિન કાળની વિજયી પ્રજા હા ૨ પામેલાઓમાંના શ્રીમંતો ઉપર હમેશાં મુકે છે.

મેહમુદ પેલી યુવાન સ્ત્રીને કે જેના બાળકને તેણે વરૂના પંજમાંથી છોડાવ્યું હતું, ભુલ્યો હતો નહિં. શહેરમાં દાખલ થતાંજ તેણે તેણીના ઘરની તપાસ કરી તેને જ્યારે એમ કહવામાં આવ્યું કે તેણી પોતાના પતીની સાથે સતી થઇ. ત્યારે તેને બહુ દીલગીરી થઇ. તેણીની ખુશસુરતીએ તેના મનમાં જગ્યા કરી હતી, એ દેખાવે કે જેમાં તેણે તેણી સાથે પહેલો પાઠ ભજવ્યો હતો. તેના મન ઉપર ઘણો અસર કર્યો હતો અને તેથી તેણે જ્યારે તેણીના એવા દયાળનક મૃત્યુના સમાચાર સાંભળ્યા ત્યારે તેની આંખો

માં આંસુ ભરાઈ આવ્યા. તેણે તેણીના આજકને જોયા માટે મંગાવ્યું જ્યારે તે આજકને તેની રૂઝડ લાવવામાં આવ્યું ત્યારે તેણે તેને પોતાના ખોળામાં લીધું. તે આજક તેની સામે જોઈને જાણે તેનો ઉપકાર માનવું હોય તેમ લગાર હસ્યું મેદમુદે પોતાનો માથા ભર્યો હાથ તેના ગાલ અને માથા ઉપર ફેરવ્યો અને તે વખતે તેનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. તેણે તે આજક પોતાના એક અંગ રક્ષકને આપી કહ્યું કે.”

“આને હું મહારા ખત તરીકે મહારી પાસે રાખીશ. તે તેની જીંદગી માટે મહારાં આભારી છે હું તેના ભવિષ્યના ભવિ સંબંધી તેની દરેક રીતે સંભાળ રાખીશ.”

આ જોઈને આજકના સગાજાના ધણાજ આશ્ચર્ય પામ્યા, તેઓએ ઘણી આનાકાની કરી અને કહ્યું કે હિંદુનું આજક ખીમ ધ

મૈત્રા અપવિત્ર માણસના કંચળમાં રહેશે તે-
થી અમારો દેવ ધણો ક્રોધાયમાન થશે.

મેહમુદ તેઓની આવી વાતો ઉપર હંસ્યો
અને તે બાળકને પોતાની પાસે રાખી પો-
તાની હુજુરથી કાઢી મુક્યાં.

પછી તેણે, એ બ્રાહ્મણ કે જેઓ, પેટી
યુવાન સુંદરીની બગી મરવાની કીયા વખતે
હાજર હતા અને જેઓએ તે કીયા કાઢી
હતી તેમને હાજર કરવાનો હુકમ આપ્યો.
તેઓ સર્વેને હાજર કરવામાં આવ્યા, અને
તેઓ સર્વે ધનકાર કરી કહેવા લાગ્યા કે અ-
મે તેમાં કાંઈ જાણતા નથી તે વખતની કી-
યા કરનારો ફત્વાણો પુઝરી બ્રાહ્મણ હતો પ-
ણ હાલમાં તે ક્યાં છે તે અમે જાણતા
નથી.

સુલતાન મેહમુદે તેઓને પુછ્યું કે તે
બાળકને સળગતી અગ્નિમાં બગી મરવાની લા-

હવે શા માટે આપવામાં આવી ?

બ્રહ્મણોનાં એક વધે કહ્યું કે સદગા
પવિત્ર હિંદુ વિધવાઓ ઉપર હિંદુઓના દેવે
જે સતી થવાની આજ્ઞા મૂકી છે તે આજ્ઞાનો
ભંગ કરવાથી તેણીઓ નિરંતરના અંધકાર
માં એટલે નર્કમાં પડે, તે કરતાં તે આજ્ઞા
પાળીને તેઓ સ્વર્ગમાં જાય એમ તેમને સુ-
ચવડું એ અમારી મેહરી દરજ્જા છે.

મેહમુદે હંસતા હંસતા કહ્યું કે—
ઘણું સારું, હું પણ તને હમણાજ સ્વર્ગમાં
મોકલી આપું છું.

પછી તેણે તે બ્રહ્મણને શહેરની દીવાલ
ઉપરથી જોરથી નીચે ફેંકી દેવાનો હુકમ
આપ્યો. અને બીજાઓને પોત પોતાને ઘેર
જવાનું ફરમાવ્યું. પણ સાથે હવે પછી જે
ક્રીયા કરતાં કાઠ પણ માણસના જીવને જો-
અમ પોંહ્યે તેવી ક્રીયા નહિં કરવાની સખ્ત
આજ્ઞા આપી.

(૧૨૯)

પૈલા બાળકને સુલતાનની હરમસરામાં
મોકલવામાં આવ્યું અને તેના માટે એક આ-
યા રોકવામાં આવી, અને જે બ્રાહ્મણે તે
સુંદર યુવતી સતી થઈ તે વારે ક્રીયા ક્રીધી
હતી તેને શોધી પકડી લાવવાની આજ્ઞા આ-
પી, અને પછી તે મંદિરમાં દાખલ થયો.

પ્રકરણ ૮ મું.

અંધાપી લગી પેલી યુવાન વિધવા અંધારી ગુફામાંજ હતી. આગળના પ્રકરણોમાં કહી ગયા તે પ્રમાણે તેણીને ડરાવીને વ્યભિચાર જેવાં પાપમાં ફસાવવાનાં સઘળા પ્રયત્નો કરી રહ્યા પછી તેણીને થોડીવાર તેજ અંધારામાં એકલી રહેવા દેવામાં આવી, હવે તેના ઉપર જીલમ કરનારો પેલો પુઝરી બ્રાહ્મણ વળી પાછો દાખલ થયો, અને પોતે ઓળખાઈ ન શકે એટલા માટે અંધારામાં ચાલતો ચાલતો તેણી તરફ આવવા લાગ્યો. તેણી ચંચળ અને તીવ્ર બુદ્ધિની હોવાથી તરતજ તેને ઓળખી ગઈ. આ વખતે તે વિધવા જમીન ઉપર બેઠી હતી પેલા બ્રાહ્મણે આવી તેના ચહેરા ઉપર હાથ ફેરવી કહ્યું કે,

બ્રાહ્મણ—સોમનાથના દેવની મહેરબાની-

ઓ અને કૃપાઓની એક હકીકતી યુવાન વિધવા શું હજી સુધી અવગણના કરે છે? તું જાણે કે જો તું નહિં માને તો તારો અત આણવાની તેનામાં શક્તિ છે. તે તને સખતમાં સખત શિક્ષા કરવાની શક્તિ ધરાવે છે. અને જો તું તેની ઇચ્છાને આધિન થઈશ તો તને મોક્ષ આપી શકશે.

સુંદરી—લુચા, જુઠા, તું દેવ ક્યાંથી આવ્યો? હું તને ઓળખું છું! તું દુષ્ટતા અને બ્રહ્મતાનો નીચમાં નીચ સેવક અને પુનરી છે. તું તેના મદિરને અપવિત્ર કરે છે. તું તે પસંદ ન કરે તેવા અપવિત્ર અને દુષ્ટ કૃત્યો કરે છે. જે મહાદેવને આપણે પુણ્યો છીએ તે દેવ પોતા ઉપર આવું નીચ કલંક લઈ શકેજ નહિં. જે દુર્ગોણોને દેવ શાસ્ત્રમાં ધીકકારે છે, તેજ દુર્ગોણોને દેવ પસંદ કરે તે બનવા જોગજ નથી. અને જે કૃત્યોને

તેઓ ના પસંદ કરે છે તેને તેઓ કરતાજ નથી.

બ્રાહ્મણ—તું આમ બોલીને દેવની નિંદા કરે છે, દેવ પોતાના સેવકો અને પુજારીઓને તેઓની ભક્તિનું ઇનામ ખુશીથી આપે છે. અને મેં તે દેવની ધણા લાંબા સમય સુધી ધણીજ ભક્તિ કીધી છે. તેથી તેણે તેના જ-દલામાં મને તને સોંપી છે.

સુંદરી—જો તું કહે છે તે સત્ય હોય તો તને તે દેવનો અવતાર અને તેનું રૂપ ધારણ કરવાની અને મને જાદુના ઢોંગ દેખાડવાની શી જરૂર પડી હતી? તેં મને આ અંધારી ગુફામાં શા માટે કેદ કીધી? તેં મને ત્હારી મલિન ઇચ્છાને આધિન કરવાના આવા બુલમ ભર્યા સાધનો શા માટે લીધાં. શું જે દેવ સઘળી દુષ્ટતા અને બ્રષ્ટતાને ધિકારે છે, અને સર્વે સદ્ગુણોનું મૂળ છે, તે દેવે તને

એમ કરવાની રજા આપેલી છે ?

બ્રાહ્મણ—ભોળા ! તું જેને દુષ્ટતા અને
 બ્રહ્મતા કહે છે તે દુષ્ટતા અને બ્રહ્મતા નથી
 પરંતુ તે તો એક પવિત્ર કૃત્ય છે કારણ કે,
 દેવે મને તે માટે ઉશકેર્યો છે અને તને મહારી
 ભક્તિના બદલામાં આપેલી છે. તેના પવિત્ર
 પુજારીઓ અને સેવકો, જે ઉપભોગને અને
 વિષય વિદ્યાસને દેવ પસંદ કરતો હોય તે ઉ-
 પભોગ અને વિષય વિદ્યાસમાં રહે તો, તે
 દુષ્ટતા અને બ્રહ્મતા નથી. ખરું જોતાં તો તેજ
 મોહરી નેકી અને સદગુણ છે, તે કૃત્ય પુન્યનું
 છે પાપનું નથી. તે તેના નિમકહલાલ પુજા-
 રીઓ અને સેવકાનું ઇનામ છે. તેમાંથી અ-
 મર સુખ મળે છે તો પછી તે દુષ્ટ કૃત્ય
 કેમ કહેવાય ? જેને તું મહારું જાદુ કહે છે.
 તે જાદુ હતું નહિ. પરંતુ સોમનાથના દેવ
 જે તેના પુજારીના રૂપમાં તને એટલા અને

આલીંગન કરવા આવ્યો હતો. તેની ધૃત્તિ તે
 વશ થઈ નહિ તેથી તે ઘણો ક્રોધાય
 માન થયો, અને જોતું હતું નહિ માને તો તને
 તે કેવી રીતે આફતમાં ફસાવશે એ દેખાડ-
 વા માટેના દેખાવો બતાવ્યા હતા માટે જ
 છ, અને હતું માન કે, તેજ સોપનાથનો દે
 વ આ પોતાના આસ સેવકના રૂપમાં ત્યા
 રી હાજર હતો જોઈ છે. જે સ્ત્રી તે
 નું પુજા કરે છે. તે સ્ત્રીને પોતાના આલીંગ
 નથી સર્વદાનું સુખ તથા માન આપવા આ
 હે છે.

આટલું બોલી—તેણે પોતાના બેડોળ હા
 થ તેણીના ખુચસુરત ગળાની આસપાસ ના
 ખ્યા, તરતજ તેણી ત્વરાથી ઉભી થઈ ગઈ
 અને તેને એવા જોરથી ધકકા માર્યા કે તે અ
 તોપાટ ભોંય ઉપર પડી ગયો. તેણીએ
 કહ્યું કે.

સુંદરી—હુડ! મને અંધ બનાવીને બીચાર જેવા અધોરપાપમાં ફંસાવવાની તહારી નેમમાં તું સફળ થાય, એ આશાજ રાખીશ નહિ; જે દેવ પોતા માટે બધી ચારતું કલંક સહન કરી શકે નહિ તે તહારા રૂપમાં આવેલો છે. એમ હું કદી માનનારી નથી. અહીંયાથી દુર થા. હું આ અધોર અંધારામાંજ મહારા પ્રાણ આપીશ. પરંતુ તહારી નીચ ધારણાને કદી વશ થઇશ નહિ.

તેણીને આવી ક્રોધાયમાન થએલી જોષને પેલો બ્રાહ્મણ શ્રાપ દેતો દેતો ચાલ્યો ગયો. પાછી આ વીધવા અંધારી ગુફામાં એકલી રહી, તેણે ગમે તેવા સખ્ત રૂપમા મોત આવે તેને શરણે થવાનો નિશ્ચય કરી લીધો. તેના મનમા અનેક તરંગો અને વીચારો આવવા લાગ્યા તેના ધર્મના ઓડામા રહી બ્રાહ્મણે આવા નીચ કૃત્યો કરે છે, તે તેણીને

યાદ આવવાથી તેના પોતાના ધર્મ ઉપરની
 તેણીની કાંઈ આસ્થા ઓછી થઈ. પત્થરની
 મુર્તિ કે જેને તેણી અધ્યાપી લગી દેવ મ
 નતી હતી, તે ઉપર વીશ્વાસરહ્યે ન હ. દેવનો
 સ્વભાવ અને તેના ગુણ કેવા હોવા જોઈએ
 તે વીશે તેને અનેક વીચારો આવ્યા. અને
 આખરે તે વીશેના પોતાના વીચારોથી એવી
 ગાભરી બની ગઈ કે કેના ઉપર આધાર રા
 ખવો એ જાણવું તેની માટે અઘરું થઈ પ
 ડ્યું. મુર્તિ ઉપરની આસ્થા તો તેના મનમ
 થી સદંતર નાશ પામી હતી. અને પરીણા
 મે તેણીનું મન સ્વાભાવીક રીતે એક એવી
 શક્તિ અને સત્તા ઉપર આધાર અને વીશ્વા
 સ રાખવાનું વલણ કરતું હતું કે જેથી તે
 ણીને એમજ લાગતું હતું કે, તેણી કાંઈ નહિ
 અમંગળ્ય તેવી શક્તિ અને સત્તાને આધીન
 છે. અને તેજ આહુશે તો તેને આ સંકટમાં

થી મુક્ત કરી શકશે. તેણીના અંતઃકરણની પવિત્રતાએ તેણી તદ્દન તમ્બએલી અને રક્ષા ય વીનાની નથી, પરંતુ મહા સત્તાવાન તેની સહાયે છે, એમ તેણીને સીદ્ધ કરી આ પી કેટલોક આશા ભર્યો દીવાસો આપ્યો.

તેણી આશા અને નીરાશાના અનેક વી ચારોમાં ગરકાવ હતી, એટલામાં ત્યાં બે સ્ત્રીઓ (જે મુર્તિની પુગ્ગમાં રાતદીવસ રહેતી હતી.) દાખલ થઈ એકના હાથમા દીવો હવો અને બીજી ખાલી હાથે હતી. આ બન્ને સ્ત્રીઓ મંદીરની સર્વે અનીતિ અને દુષ્ટતામાંજ ઉછરેલીઓ હતી. એમ કહીએ તો કહી શકાય, આ બન્ને જણીઓએ તેણીને દેવની ઇચ્છાને આધીન થવાનું સમજાવ્યું અને કહ્યું કે, જો તું દેવની ઇચ્છાને આધીન નહિ થાય તો ત્હારી ઉપર તેનો આપ પડશે. અને જેથી નીરંતરના નર્કમાં રહીશ. પેલો બ્રાહ્મણ

તે ખરેખર દેવ સાક્ષાત છે એમ તેણીને મનાવવાના પ્રયત્નો કીધા, પણ આ યુવાન વિધવા કે જેનું પવિત્ર અંતઃકરણ તેમની તે દલીલોને માત્રી શકતું હતું નહિં. તેણીએ તે સ્ત્રીઓને ધિકાર યુક્ત જવાબ આપ્યા આખરે, પેટી કુટણીઓની જ્યારે કાંઈ તદખીર ચાલી નહિં ત્યારે તેમાની એકે કહ્યું.

સ્ત્રી—ત્યારે બાઈ જેવી તારી ઇચ્છા ! જ્યારે તું દેવની વાતને માનતી નથી ત્યારે તું અહિયાં કે જ્યાં દેવ પોતાના પુખ્તરીઓને ભેટવાની કૃપા કરે છે ત્યાં વધારે વાર રહી શકતી નથી, કેમકે આ સ્થળ પવિત્ર છે અને તું અપવિત્ર છે માટે તારાથી અહિં રહેવાય નહિં, અમારી પાછળ પાછળ ચાલી આવ.

સુંદરી—તમે મને ક્યાં લઈ જશો ?

સ્ત્રી—અમે ક્યાં લઈ જઈએ છીએ તે

પ્ર : હમણાં હાલ જાણીશ ?

સુંદરી—તમારા જેવી કુટુંબીઓની સં-
મતમાં હું અહીંથી એક પગલુંએ આગળ ચા-
લીશ નહિં,

આથી પેટી સ્ત્રીઓ હંસી, અને બોલી
કે ચાલતી હોય તો ચાલની ! નહિ તો વિપ-
ણના ચક્ર વડે ત્હારા જેવી હઠીલી પશુને
જેંચીને લઇ જવી પડશે અમારી વાતને ત
માને તે પહેલાંતું જરા વિચાર કરી લે.

તે વિધવાએ આનો જવાબ આપ્યો નહિ
પરંતુ “ચાલું છું,” એવો હાથથી ધસારો
કર્યો પછી તેણીને વચમાં રાખીને એક સ્ત્રી
આગળ અને એક પાછળ એમ ત્રણે જણીઓ
ચાલવા મંડી, તે ગુજામાંથી એકજ માણસ
ચાલી શકે એવી સાંકડી ગલીમાં જવાનું હતું.
આ ગલી તે ત્રણે જણીઓએ પસાર કરી.
ગલીના છેડે એક સીધી અને સાંકડી સીડી

હતી આ સીડી ઉપર ચઢી તેણીએ એક
ચોખંડા ઓરડામાં આવીએ, જેને સામસામે
બે બારીએ હતી. આગળ ચાલતી સ્ત્રીએ
કહ્યું કે—આ બારીમાં તારે દાખલ થવું
પડશે. વિધવાએ પુછ્યું કે— બારીમાં થઈ
ને ક્યાં જવાય છે ? સ્ત્રીએ જવાબ આ-
પ્યો કે “મુર્તિના પેટમાં” ત્યાં દેવ ત્હારી મુલા-
કાત લેશે અને તને કદી ન મળ્યું હોય એ
વું માન આપશે. જરૂરી જ દેવ ત્હારી વાટ
જોઈ રહ્યા છે.

વિધવાએ કહ્યું કે—હું એમ છેતરાઈ
જાઉં એમ નથી, અહિંયાંથી હું તો આગળ
ચાલનારી નથી અથવા તમે મને લઈ ચાલો,
તરતજ એક ચાંદીની ઘંટડી વગાડવામાં આ-
વી એટલે પેલો દરવાજો પોતાની મેળે ઉઘ-
ડી ગયો અને એક બારી નજરે પડી તે વિ-
ધવા નિડર પથે તે બારીમાં દાખલ થઈ અ

તે તેની પાછળ દરક્ષણે બંધ કરી લેવામાં આવ્યો. આ વખતે તેણી એક આરસ પહાણના પગથીયાં વાળી મોહરી સીડીની નીચે હતી અને ઉપરની બાજુએ ચક્રચક્રિત પ્રકાશ જણાતો હતો. તેણી જે થવાનું હોય તે થાય એમ નિશ્ચય કરી તે સીડી ઉપર ચઢી. મથાળે પહોંચ્યા પછી તેણી એક ગોળાકાર ઓરડામાં દાખલ થઈ, આ ઓરડાની મધ્ય રેખા આશરે ૭ ફીટ જેટલી હતી. તેમાં ધરાની ગાલીચો બીજાવેલો હતો. આસપાસ અનહદ અને અગણિત હીરા માણેક જડી લીધેલાં હતાં જેના ઉપર દીવાનો પ્રતિબીંબ પડી એ વો ઝગઝગાટ થઈ રહ્યો હતો કે જે સૂર્ય સામે જોઈ શકાતું નથી તેમ તે ઓરડાના પ્રકાશની સામે પણ જોઈ શકાતું હતું નહિં તેની દીવાલોમાં અનહદ હીરા માણેક ધસાદી જવાહેરાત જડી લીધેલા હતાં તે મુર્તિનો સ

વે છુપો ખમનો અહિજ હતો. અને જેવી રીતે આકાશના તારાઓની ગણતરી થઈ શકતી નથી તેવી રીતે તે ખમનાના જવાહીરોની ગણતરી થઈ શકતી હતી નહિ, જાણે આખા આલમનું દ્રવ્ય અહિં એકઠું કરવામાં આવ્યું હોય નહિં એમ દેખાતું હતું.

તેણીની સામે પડેલા અગણિત ખમના ઉપર તેણી એકી નજરે આશ્રયથી જોઈ રહી હતી. એટલામાં તે ચોરડાની એક બારી કે જે તેણીએ અત્યાર લગી દીડી હતી નહિં તે ઉઘડી; અને તેમાંથી પેલો વૃદ્ધ લુચ્ચો બ્રાહ્મણ બહાર આવ્યો. તેના ચહેરા ઉપર કાંઈ દ્વેષ અને કાંઈ ક્ષતેહના ચિન્હ જણાતા હતાં. તેણે આવતાંજ પેલી બારી સાવચેતિથી બંધ કરી લીધી અને કહ્યું.

પુજારી બ્રાહ્મણ—ચાલ હવે મહારી ધ-
મ્જાને આધિન થઈ જા, નહિં તો પછી

(૧૪૩)

મહારા દેવને પાત્ર થઈશ. અહિં તહાર કહી-
લા પણ ચાલશે નહિ, માટે ખુશીથી સોમ-
નાથના દેવને આલિંગન દે, અને તેની પત્નિ
તરીકે અહિં રહે. તું અહિં સોમનાથની મુ-
ર્તિના અંદરના ભાગમાં ઉભી છે. માટે મહો-
ર કહ્યું માની લે, અને જો પછી આ સર્વે
દ્રવ્ય તહારજ છે. હવે તું મને ના કહીશ
નહીં. અને જો તેમ કહીશતો તહારા ઉપર
મુર્તિનો શ્રાપ પડશે; અને તું અનંતના
નર્કવાસમાં પડીશ.

સુંદરી—જે થવાનું હોય તેમ થાઓ !
હું તહારાથી તથા તહારી મુર્તિથી લગારે બી-
હતી નથી. શું તું સ્ત્રી હઠને જાણતો નથી ?
હું તહારી નિયમ ધર્યાને કદી આધિન થનાર
નથી, તહારે જેમ કરવું હોય તેમ કર,

બ્રાહ્મણ—ઠીક ત્યારે તું તહારી હઠનું પ-
રિણામ જોઈ લે ?

(૧૪૪)

આટલું ખોલી તે એક લોખંડના સળિયા ઉપર લટકતી ઘડીઆળનો મોગરો દાખવા જતો હતો એટલામાં ખૂદાર એક મહા મોહટો ભયંકર અવાજ સંભળાયો; અને જે મુર્તિની પોલણમાં તેઓ હતા તે આખી મુતધુજવા લાગી. આથી બ્રાહ્મણ ડરી જઈ ધુંટણીએ પડી ગયો. પેલી યુવાન વિધવા સુંદરી લગારે ખીંક વિના તેની સામે જોતી રહી, તે આખી ઇમારત ધ્રુજવા લાગી, એટલું તરત તે યુવાન વિધવા એમ સમજી કે તેણીના મારે ઇશ્વરી સ્હાય આવે છે. તેથી ધૈર્યતાથી અને નિડર પણે બેસી રહી, તેના ઉપર જીલમ ગુજરનારો એમને એમ ધુંટણીએ પડેલો થરથર ધ્રુજતો હતો.

હવે સ્પષ્ટ રીતે અવાજો સંભળાવા લાગ્યા. અને તેમાંનો એક અવાજ જાણે આ યુવાન સુંદરી ઓખખતી હોય તેવો હતો,

અને તે પૂજે જાણું ન જોવો મધુર લાગ્યો.
 આ અવાજ વિગતી સુન્નતાન મેહમુદ ગજ
 નવીનો હતો. જ્યારે પેલી યુવાન વિધવા મુર્તિ
 ની પોલાણમાં દાખલ થઈ હતી ત્યારે મેહમુદ
 મંદિરમાં દાખલ થયો હતો અને તેણે મુર્તિને.
 તોડવાનો હુકમ આપી દીધો હતો, પોતાની
 મુર્તિને, મહાન દેવને, આવી આશ્વત્થમાં જોઈ,
 કેટલાક ઘેલા બની ગયેલા આત્મણો મેહમુદ
 ના ખીદમતગારોની સીકારશ માંગવા લાગ્યા
 અને કેહવા લાગ્યા કે જે સુન્નતાન મેહમુદ
 અમારી મુર્તિને તોડે નહિ તો અમે અગણિત
 દ્રવ્ય આપીએ. મેહમુદના ખીદમતગારોએ
 આ વાત મેહમુદને જણાવી અને મુર્તિ નહિ
 તોડવાની સલાહ આપતાં કહ્યું કે.

ખીદમતગારો—આપ આ એક મુર્તિ
 ને તોડશો તો તેથી કાંઈ આપની દુન્યાની મુ

તીં પુન્ય નાશ પામશે એમતો છેજ નહિં.
 તો પછી આર્પણ કરવામાં આવતું દ્રવ્ય સ્વી
 કારી લેવું એ વધારે ઉચિત છે. અને તે વડે
 વધારે પુન્ય પ્રાપ્ત કરી શકીશું. કેમકે તે
 સર્વે દ્રવ્ય ગરીબ મુસલમાનોમાં વેંદી દઈશું.
 જેનું પુન્ય મુર્તી તોડવાના પુન્ય કરતાં વધી જશે.

મેહમુદ—તમે જે સીદારસ કરોછો તે-
 માં ગમે તેટલું સત્ય હોય તોપણ હું મહારી
 પાછળ આવનારી વંશોમાં મને “ મુર્તી વેચ
 નાર મેહમુદ ” કહેવડાવવા ચાહતો નથી. પરં
 તુ હું “ મુર્તી તોડનાર મેહમુદ ” કહેવાવું.
 એ મહારી ખાસ ઇચ્છા છે. ઉપરાંત દ્રવ્ય ખી
 ચારા હીંદુઓ મને શું આપશે? દ્રવ્ય અને
 માલ તથા આળસનો આપનાર તે મહાન
 અહંતાહ છે. જેણે મને આ મુર્તી તોડવાની
 શક્તિ આપી.

પોતાનો આ વિચાર દર્શાવ્યા પછી તેણે
 તે મુર્તિ તોડવા હુકમ આપ્યો. હવે મુર્તિને
 તોડી નાખવામાં આવી અને બીજા ધાએ તે
 ની પોલાણુ જાહેર કરી દીધી, અને તેમાની
 અગણીત અને અસંખ્ય દોલત મેહમુદ અને
 તેના ખીદમતગારો તથા સીપાહીઓની નજરે
 પડી જઈ તેઓ અત્યંત ખુશી થયા. અને
 તેઓની ખુશીમાં વૃદ્ધી કરનાર મહોદી એ
 બીના હતી કે જ્યારે તે પોલાણુને વધારે પ
 હોળી કરવામાં આવી ત્યારે પેલી યુવાન સુંદ
 રી અને તેની આગળ ઘુંટણીએ પડેલો પેલો
 લુચ્ચો બ્રાહ્મણ તેમની નજરે પડ્યા. મેહમુ
 દે આ યુવાન સુંદરીને તરત ઓળખી લીધી
 તેણી પણ હે ! મહારા બચાવનારુ ! ! એટલું
 બોલી એકદમ મેહમુદની તરફ દોડી તેના હા
 થમાં આવી પડી.

મુંદરા—(વિચીત્ર પ્રકારના આવેશમાં આવી) તમે મને વ્યભીચાર અને મૃત્યુ એ બન્નેથી બચાવી લીધી છે. પેલો બ્રાહ્મણ ભારા ઉપર ક્યારનો જીલમ કરતો હતો. જો આપને લગાર વાર થઈ હોત તો, જેથી હું ડરતી હતી અને ધુજતી હતી તેને વશ મ્હારે થવું પડત.

મેહુમુદ—હું એ અદ્વાહનો આભાર માનું છું કે જેણે મને મ્હારું વચન પાળવા શકિતવાન કીધો અને જેણે મને આ મુર્તિ ઉપર બીજય આપ્યો. અને જ્યારે મેં તેઓનું અર્પણ કરવામાં આવતું દ્રવ્ય સ્વીકાર્યું નહિ ત્યારે તેણે મને અનહદ અને અગણીત દ્રવ્ય આપ્યું અલહમ્દા સિદ્લાહે રખ્ખીલ અલેમીન.

પછી પેલા બ્રાહ્મણને તેનાં બ્રહ્મચારના અખાડમાંથી બહાર ખેંચી કહાડવામાં આવ્યો તે મુસલમાનોને જોઈ હકકો બકકો થઈ ગયો તેના બીજા સાથીઓ મેહમુદથી ડરીને તેને તેના નસીબના જોગે મુકી ત્યાંથી નહાસી ગયા. તરતજ તે કાળા કૃત્યનાં કરનારને મંદીરનાં એક થંભ ઉપર શાંસી દબ દેવામાં આવી.

મુર્તી તુટ્યા પછી પેલી યુવાન સુંદરી બહાર નીકળતાજ મુસલમાન થઈ અને તેણીની ઇચ્છા અનુસાર મેહમુદની રાણીઓમાં સામલ કરવામાં આવી.

સત્યનો હુમેશાંજ જય હોય છે.

સમાપ્ત.

ઇસલામ ગેઝેટ.

દર ગુરુવારે પ્રગટ થતું અને કાઠીયાવાડ,
ગુજરાત બંગાળા, બરમા, સીલોન ઉતર અને
મધ્ય હિંદુસ્તાન દક્ષિણ અને પૂર્વ આફ્રીકા
અને બીજી અનેક સ્થળે બહોળો ફેલાવો પામેલું

ઇસલામી પેપર.

આ પેપર તેમાં આવતી તુર્કસ્તાન, ઇરાન,
અફઘાનીસ્તાન, મીસર અને બીજા ઇસલામી
રાજ્યોને લગતી ખબરો, ઇસલામી કામમાં
કેળવણી તથા સુધારાના દીનપ્રતિદીન ફેલાવા
ને લગતા બોધદાયક વિષયોને લઈ ઇસલામી
કામનું બધું માનીતું થઈ પડ્યું છે

વાર્ષીક લવાંજમ હિંદુસ્તાનના આહકો માટે
શ. ૪ આફ્રીકા વગેરેના શ. ૫ પોસ્ટેજ માફ.

અધિપતિઓ ઇસલામ ગેઝેટ.

અમરેલી કાઠીયાવાડ

દરેક કુટુંબના બચ્ચાંઓને વાંચવા લાયક.

ભાઈબંધ.

એક ઉમદા મારસીક.

આ મારસીકમાં જાણકાને માટે વિવિધ વિધ જાતના જ્ઞાન આપનાર વિષયો આવતા હોવાથી તે જાણકાને એક ઉમદા દોસ્ત અને સાચો મનેડી થઈ પડે છે. દરેક અંકમાં એક પ્રખ્યાત અને અનુકરણ કરવા જોગ પુરૂષનો જીવન ચરીત્ર ફોટો સાથે આપવામાં આવે છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫

મળવાનું ઠેકાણું.

કે. એમ. જીવાચલી

મુગલવાડા વડોદરા.

હિદાયતુલ મોઅમેનીન.

મુસલમાન માસિક ચોપાલીયું.

વિદ્વાન લેખકોની કલમથી લખાતા મુસલમાન દીની તથા દુન્યવી વિષયો, કાવ્યો, બોધદાયક મુસલમાન સંસારી અને રમુજ વાર્તાઓ, ઇસલામી આગેવાનોના જીવન ચરીત્રો, સોનેરી શીખામણો, વિવિધ વૈદક અને દુનિયાઈ ચર્ચાવતો વાંચવા લાયક સંગ્રહ, ઇસ્લામી સવાલ-પ્રશ્નમાળા વિગેરે વાંચવા લાયક બાબતોથી ભરપૂર આ માસિક પત્ર દર અંગ્રેજી મહીનાની પહેલી તારીખે બહાર પડે છે. વાર્ષિક લવાંજમ હિંદુસ્તાનનો રૂ. ૧૦ આફ્રીકાના રૂ. ૨, પોસ્ટેજ માફ. લખો.

અધિપતીઓ હિદાયતુલ મોઅમેનીન.

અમરેલી-કાઠીયાવાડ.

મુખબિરે ઇસલામ

ની

એક યોજના.

મુંગઢ ખાતેથી શુકરવાર સિવાય દરરોજ સવારે ઇસલામી તથા હુનીયાના બીજા ભાગે ની ખજરોથી ભરપુર પ્રગટ થતાં ઇસલામી પત્ર “ મુખબિરે ઇસલામ ” ના કેટલાક ખેર ખાહોની ફરમાશથી સરવે સોમાનય વરગ આ માન પામેલા પત્રને વાંચી લાભ ઉઠાવે તેટલા માટે દર અડવાડીયાના અંકો શુક્રવારના દીને સવારે નિચે લખેલો જુજ લવાજમ લઈ ગ્રાહકોને મોકલવામાં આવશે. માટે આશા છે કે અમારા બહારગામવાળા ઇસલામીઓ અમારી આ યોજનાને સહીકારી ઇસલામી પત્રના ગ્રાહક બની આભારી કરશે.

લવાજમ.

વરસના બહારગામ પોસ્ટેજ સાથે .. ૫-૮-૦
છ મહીના માટે બહારગામ પોસ્ટેજ સાથે. ૩-૦-૦

ઝટ નામ નોંધાવો મુખબિરે ઇસલામ
આફ્રીસ, સીડીબજાર આગાખીલડીંગ-મુંબઈ.

અમારે ત્યાં મળતી કીતાબો

હ. મોહમ્મદ સં. તું હું
પૃતાંત-૨૪૦ પાનાનું સુંદર બાધણી
પુસ્તક તૈયાર છે કી. ૦-૧૨-૦

ગઝલસ્તાન-હીંદના મશહુર શા
મજસોનો સંગ્રહ ઉર્દુ તથા ગુજ
કાંમત ૦-૧-૬.

ચુંબન રહસ્ય-ચુંબનની પુરેપૂરા હકા
કત બાણી હોયતો આ નાહનકડું પુસ્તક
ગંગાવો કામત ૦-૨-૬.

અમારા તરફથી પ્રસિધ્ધ થનાર કીતાબો
ઈસલામ-લગભગ ત્રીસ ફરમાનું ફલદાર પુસ્ત
ક લખાઈ તૈયાર થયું છે.

પુર્નજનમ નિષધ-આ પુસ્તકમાં પુનરજ
નમ વાંચે વીધવતા ભરેલી રીતે વાવેચન કર્યું છે.

ઈસલામની સચાઈ-આ બે ફરમાનું
પુસ્તક પણ છપાય છે.

એન. એ. કુરેશી

મીન ચંમળસા-ભાઈબલા-મુબઈ.

